БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ч.
СЕНТЯБРЬ
24
СРЕДА
№ 190 (4160)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СЭКП-НИҢ XXI СЪЕЗДИЗИНГЕ АЛДАР КЫЛДЫР (1 арын).
Съезди мурнунуң социалистиг чарыжы (1 арын).
СЭТА-ның дыңнадыы (1 арын).
Мун ажыг гектар аңгылап ажаап алдынган (1 арын).
А. Дамдын.—Чедишкиннерни демеглевишаан, четпестерни илереткен (2 арын).
К. Салыы.—Колхоз бүдүрүлгезинге партийжи улуртулганы экижидер (2 арын).
Т. Кызыл-оол.—Орук дургаар төгүлген тараа болгаш мажактыг шөл (2 арын).
С. Монгуш.—Ажаап алышкынның болгаш тараа белеткелиниң темпизин дүргедир (3 арын).
С. Тамба.—Каа-Хемде картофель болгаш нотаалар ажаап алышкыны болгаш дужаалгазы чорбайн турар (3 арын).
М. Севен.—Күш-ажылчы сорук киришкин (3 арын).
Т. Кызыл-оол.—Аверьянов болгаш оон ажылаашкыннары (3 арын).
Т. Дамбажык.—Көдээ Советтиң организас-массалыг ажылы (3 арын).
Г. Шишкин.—Америк монополияларның болгаш иштики чөрүлдөлөрниң аспаанда (4 арын).
КҮР-нуң девискээринден АКШ болунуң шериглерин үндүрер ужурлуг (4 арын).
С. Монгуш.—КИНО: Шуптузунга удур (4 арын).

БҮДҮРҮЛГЕ ПЛАННАРЫН БҮГҮ КӨРГҮЗҮГЛЕР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КҮҮСЕДИР

СЭКП-ниң өөлчег чок XXI съездизин 1959 чылдың январь 27-де чыылдырар дугайында дыңнадыгны совет кижилер улуг өөрүшкүлүг чоргаарал-биле утказаннар. СЭКП Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң Докталалын таныжып көөрүнге холбаштырган митингилер бүгү совет улусту, оон иштинде бистиң областың ажылчы чоннарын политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнче улам сорук кирген.

Байырлал болгаш улуг болуушкуннарның хүннерин ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга чаа-чаа чедишкиннер-биле демеглөөри бистиң совет улустуң чаагай чаңчылы болган. Коммунистиг партияның чоргаткан планнарының боттаныышкыны чоннуң чаагай амыдыралын улам бедидип, экономиканың болгаш культураның улуг көдүрлүүшкүннерин хандырып турарын совет кижилер херек кырында көрүп турар. СЭКП-ниң XXI съездизин чыылдырар дугайынга дыңнадыг ынчангаш колхозтарда, совхозтарда, бүдүрүлге болгаш тудуг черлеринде политиктиг улуг көдүрлүүшкүнү болдурган.

Кызыл хоорайның бүдүрүлгелериниң ажылчыннары чоокта чаа болуп эрткилээн хуралдарында СЭКП-ниң XXI съездизинге болгаш Октябрь революциязының 41 чыл оюнга алдар кылдыр боттарына бедиткен хүлээлгелерни алганнар. Областың бүдүрүлге черлериниң хөй нуруузу бүдүрүлге планнарын чедишкинниг күүседип турар. Кызылдың бүдүрүлгелери бо чылдың 8 айларының бүдүрүлге онаалгазын 106,1 хуу күүседип, пландан ажыр 2 миллион 865 мун рубльдиг янзы-бүрү продуктуларын бүдүргеннер. Эки көргүзүглерни «Элегестиг» шахта өргелели, Туранның, Шуурмактың үлетпүр комбинаттары, Кызылдың ыяш заводу, даараныла комбинады болгаш оон-даа өске бүдүрүлге черлери чедип алган. Бо бүдүрүлгелер боттарының планын чүгле иниги продукция бүүрер талазы-биле эвес, харын өске-даа экономиктиг чугула көргүзүглер талазы-биле ажыр күүседип турарлар. Шахта өргелели продукция бүүрериниг планын күүсетпишаан, продукцияның бот-үнезин чыл өгезинден бөөр 2 хуу чигеткен болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өлөөн бедиткен. Бүдүрүлге планының экономиктиг көргүзүглерин күүседир талазы-биле ыяш заводунуң коллективи багай эвес ажылдаан.

СЭКП-ниң XXI съездизинге болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарыштың өгелекчизи «Элегестиг» шахта өргелелиниң коллективи бодунга бедиткен хүлээлгени ап, бо чылдың бүдүрүлге планын декабрь 21-де бүрүн доозуп, эки шынарлыг хөй хөмүр дашты бөөр деп хүлээлгени алган. Дагжыларның өгелөөшкинин область типографиязының коллективи изии-биле деткөөн. Полиграфистер чыл планын декабрь 15-ке чедир күүседип, продукцияның бот-үнезин 4,4 хуу чигедирин хүлээгеннер.

Оон-биле чергелештир, чамдык бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары продукцияның бот-үнезин чигедир болгаш оон шынарын бедидер дөөш шыңгыы демисеңпейн турар. Чижөө, Кызылдың сүт заводу, «Тыва тудуг» трези, Сарыг-Септиң болгаш Чадааның райүлетпүр комбинаттары продукцияның бот-үнезин чигедир планын чедир күүсетпөөн болгаш оон шынарын бедидер дөөш демиселди кошкатканнар. Үстүнде айыткан бүдүрүлге черлериниң кылган эт-херекселдериниң өртөө амдаа аар болгаш шынары багай боорга хереглекчилер оларны шоолуг садып албайн турар.

Продукцияның бот-үнезин чигедир болгаш оон шынарын экижидер дөөш демисел бүдүрүлге черлериниң удуртукчуларының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш ажылчын бүрүзүнүң кичөөнгейниң төвүнге турар ужурлуг. Партия болгаш профөвилел организациялары бүдүрүлге черлериниң ажылының анализин кылып көөрде чүгле иниги продукция талазы-биле план күүселдезин эвес, а экономиктиг чугула көргүзүглерже кол кичөөнгейни угландырар хүлээлелиглер. Ынды турбуже, бүдүрүлге черлериниң ажылын үнелеп көөрде, чүгле иниги план күүселдезин барымдаалап, экономиктиг көргүзүглерни хандыр анализтеп, өөренип көрбес чорук ам-даа бар. Ынды байдал-биле моон соңгаар канчап-даа эптежин болбас. Продукцияның бот-үнезин чигедир болгаш шынарын бедидер дугайында айтырыг бүдүрүлге черлеринде партия, профөвилел болгаш комсомол организацияларының ажыл-чорудулгазында чугула кол черни өөлөөн турар ужурлуг.

Партияның XXI съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты улам калбартып, коллектив, цех, участок бүрүзүнге тодаргай хүлээлгелерни алган турарын организастаарын профөвилел организацияларына ВЦСПС хүлээткен. Бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын экижидер, бот-үнезин чигедир болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дөөш социалистиг чарышка ажылчын, тудугжу, мастер, бригадир бүрүзүнүң идепкейлиг киржилгезин чедип алыры өргежок чугула.

СЭКП-НИҢ XXI СЪЕЗДИЗИНГЕ АЛДАР КЫЛДЫР

★ ★ ★

Павлодар область. Лозовск районнуң тараажылары күрүнеге 16,5 миллион пуд тараана дужаарын хүлээнгеннер. «Казахстанның 30 чылы» колхозтуң колхозчуларының тараажылары тараа хүлээп алыр пунктуга чаа дүжүттүң тараазын эң баштай кээп дужааган.

Чурукта: Рождественскиниң тараа хүлээп алыр пунктузу.

Фото П. Лисенкиниң.

Съезди мурнунуң социалистиг чарыжы

Ажылчы чоннарның съезд мурнуу чарыындагы социалистиг чарыжының калбарын турар дугайында медээлер чурттуң бүгү булуңнарындан каап турар.

Бакунуң нефть тывыштыг черлеринде партияның өөлчег чок XXI съездизинге алдар кылдыр чарыш өгелөөр деп санал берген Москваның он бир бүдүрүлгелериниң коллективтериниң өгелөөшкинин чугаалажып турар. Азербайджанның нефть тывар черлеринде, заводтарында болгаш фабрикаларында продукция бүдүрүп үндүрерин улгаттырар хүлээлгелер алдынып турар. «Орджоникидзенефть» деп бешки тывыш өргелелиниң нефтичилери Москваның машина тудугжуларының кыйгырыын чугаалажып көргеш, чыл программазындан ажыр беш мун тонна кывар чүүл тывар деп шиитпирлөөн. Нефть болбаазырадылгазының Вано Стуруа аттыг заводунуң коллективи «Азнефтезаводтар» каттыжышкында бүдүрүлгениң тос ай планын хамыкты мурнай күүседип дооскан.

Свердловскиниң экономиктиг районунуң бүдүрүлгелеринде Москваның мурнакчы заводтар коллективиниң кыйгырыы делгем деткиттирген. Моон мурнунда алган хүлээлгелерин улгаттырарының талазынче бирлгөөр чугаалажып көргеш, «Уралмаш заводтуң» коллективи чыл болгаш январь планнарын хуусаа бетинде күүседир деп шиитпирлөөн. Съездиниң ажыттынар хүнүнге таварыштыр уралмашчылар Бакунуң металлургия заводунга бөөр «250» деп хоолай прокады кылып бир станны хуусаа бетинде кылып бөөр хүлээлге алган. Бо хүннерде улуг ажыл-ишчи көдүрлүүшкүн Уралдың турбинамотор заводунуң, Уралхиммашзаводтуң, Уралэлектроаппараттың ажылчыннарының ортузунда, Свердловск совнархозунуң металлургия бүдүрүлгелеринде, шахталарында болгаш казылда черлеринде көстүп турар.

Бо чылдың өгезинден бөөр онаалдага немере кылдыр каш-даа муң тонна металлды Ижевтиң металлургия заводунуң кан өзилдирикчилери бүдүрүп үндүрген. Партияның өөлчег чок XXI съездизин чыылдырар дугайында СЭКП ТК-ның Пленумунуң шиитпири оларның ортузунда күш-ажылчы чаа көдүрлүүшкүнүү хайныктырып үндүрген. Съезд мурнуу чарыының ажыл-ишчи белектеринин санын удмурт экономиктиг районунуң бүдүрүлгелериниң аразында баштай-ла ажыткан Чаа мартен цехиниң коллективи мындаа чаа үнелиг өгелөөшкин чарлап үндүрген, ону кан өзилдирикчилери болгаш электромартенчилер деткөөн. Ийи цехтериң болуп эрткен активчилер хуралынга чаа хүлээлгелер алдынган, съезд мурнуу чарыының ажылышчи белектериниң фондузунга пландан ажыр 4,5 муң тонна металл киирер деп шиитпир үндүрген.

Кировтуң дугуйлар заводунда съезд мурнуу чарыының чарыжы калбарып турар. Киров совнархозунда ол мурнакчы бүдүрүлге чери бо чылын он-он муң автомобиль дугуйларын программага немештир берген. Бо чылын автомобиль дугуйларының карказын ында эскоз кордузундан белеткеп турар апарган, хөвеңсаазындан бүткен каркастардан ол хөй катап быжыг болгаш чиик өртектиг.

Забайкальениң демир орук машинистериниң чарыжы көстүп көрбөөни-биле калбарган. Чижөө, Шилка болгаш Чита деполарда ол чарыш локомотив бригадаларының шуптузунга вептерөөн. Ында тургустунган, СЭКП-ниң XXI съездизи аттыг колонналарның хөй машинистери бир чораан санында-ла нормада көрдүгенинден бүдүн чартык катап хөй чүк чедирип берип турар. Орукта поезд бүрүзүнүң дензизи ортумаа-биле ниити 100 тонна дензилиг болган. Локомотивтер механиктери машиналарның тыртар күжүн билдилиг ажыглавышаан, орукту чүүл-бүрү алырларында бараан сөөртүүр поездилерниң чүгле дензизин эвес, харын дүргенин база үзүк-соксаал чок немештирип турар.

Партияның XXI съездизинге алдар кылдыр бедиткен хүлээлгелерни Кизелдин хөмүр даш бассейнинин № 41 шахтазының дагжылары, Череповецкиниң металлургия заводунуң домначылары, Днепр чаныныың ГРЭС-ниин болгаш Сталинабадтың туйбу заводунуң коллективтери база алган.

(СЭТА).

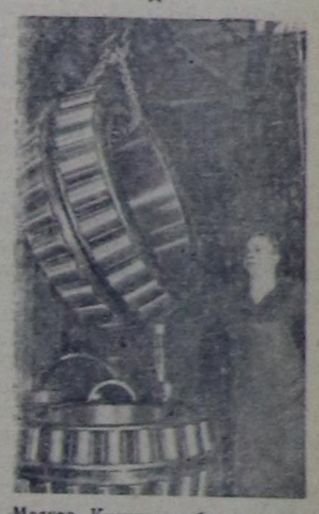

Москва. Күрүнеин бирги подшипник заводунуң коллективи октябрь байырлалынга төлептиг ужуражыр дөөш бедиткен хүлээлгени ап, 10 айның планын октябрь 21-ге чедир күүседирин хүлээнгеен.

Чурукта: байырлал мурнунуң социалистиг чарыжының киржикчизи эптекчи слесарь А. Г. Гурковтун прокат станынга хереглөөр подшипникти эптеөш чорудуп турары.

Фото В. Соболевтуу.

Комбайнер Яков Парфеновтуң күш-ажылчы маадырлыг чоруу

ЕРМАК. (Павлодар область), 22. (СЭТА). Ермаковский районнуң «Ильичиниң оруу» совхозунуң комбайнери коммунист Я. Парфенов 1300 гектар шөлдүү тараазын кестирген болгаш 15600 центнер тараана бастырган.

...Яков Парфенов бир чыл бүрүңгаар ийи будун ышкынган. Ынды болза-даа ол пенсияже үнеринден ойталаан ажыл-агыйта кладовщик болуп ажылдап артып калган. Кажан совхозтуң ховуларынга байлак дүжүт быжа бергенде хоочун механизатор комбайнның штурвалынга ажылдаарын дилөөн. Оон дилөөн хандырган. Я. Парфенов «С-6» деп ийи комбайннарның кожуларын ажылга белеткөөн. Ол штурвальщиктер кылдыр аныяк ажылчыннар Геннадий Бессарабов болгаш Анатолий Логачев оларны алган. Агрегаттың коллективи техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглавышаан, хүн бүрүде үштен өвөөн эвес нормаларны күүседип турар.

Муң ажыг гектар аңгылап ажаап алдынган

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң «Чодураа» көдөө ажыл-агый артелиниң колхозчулары дүжүт ажаап алышкынының бүдүүзүнде бүгү тараа культураларын аңгылап ажаар арга-биле ажаап алыр, күрүнеге тараа садарының планын хуусаа бетинде күүседир деп хүлээлге алганнар. Ам ол хүлээлге чедишкиниг күүсеттинген.

Артельдиң ховуларында тарааның дүжүүдү бир гектардан ортумаа-биле 16 центнерден өрү болуп турар. Аңгылап ажаар арга-биле 1000 ажыг гектар тараа кестинген. Сентябрьның 21-ге чедир артель 830 тонна тараана күрүнеге саткан.

Комбайнерлер Семен Бондарев, Бюрекей, Александр Некрасов олар тавычаларда тараааларны бастырып, хүн бүрүде 1,5—2 нормаларны күүседип турар. Колхозтуң чолаачылары Кенден, Дагбалдай олар тараана белеткел пунктуларынче дүн-хүн чөк сөөртүп, кылымаккай ажылдап турар. Ол ышкаш төп шанда тараа арыглаар машиналарның мотористери Дүүрге, Темир-оол олар тараана үзүктел чок, эки шынарлыг арыглап турар.

Күрүнеге тараа садарын үргүлчүлеп турар

БАЙ-ХААК. (Телефон-биле). Таңды районнуң көдөө ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң пландан ажыр күрүнеге тараа садарын бир миллион пуд чедирер деп хүлээлгезинге кириштир тараа садары үргүлчүлеп турар.

Сентябрьның 23-ке чедир «Тимлелге» колхоз тараа белеткелдериниң планын 241 хуу күүсеткен ийикпе, 16,580 центнер тараана күрүнеге саткан. Сталин аттыг колхоз планын 204,6 хуу күүседип, 14980 центнерни күрүне шыгжырынче кирген. «Найырал» колхоз тараа белеткелдериниң планын 190,2 хуу күүсеткен ийикпе, азы 18060 центнер тараана күрүнеге саткан. А «Межегей» совхоз пландан ажыр тараа садарын үргүлчүлевишаан, планын 192 хуу күүсеткен.

Сүт болгаш дүк планын күүсеткен

Көдөө ажыл-агыйны көдүрер талазы-биле Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың улуг сагыш човаашкынынга сорук кирген Улуг-Хем районнуң көдөө ажыл-агыйының ажыл-ишчилери СЭКП-ниң XXI съездизинге төлептиг ужуражыр дөөш демисешпишаан, сүт болгаш дүк белеткелдериниң күрүне планын хуусаа бетинде, сентябрьның 21-де күүсеткен. Сүт дужаарынга «УТКА 25 чылы» совхоз, дүк дужаарынга «Чодураа», «Х Улуг хурал», «Улуг-Хая» колхоздар онза шылгарзан. Сүт, дүк дужаалдазы үргүлчүлеп турар. Районнуң ажылышчилери Төрөөн чуртка тараа садарының болгаш дужаарының талазы-биле боттарының хүлээлгезин чоокку хүннер иштинде күүседирин, мал ажылының продукциязының бүгү хевирлерин садар талазы-биле сөзүн өөлөөрин бүүредип турар.

Тараа, сүт болгаш дүк белеткелдериниң чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен

Таджик ССР-ниң Ленинабад областының көдөө ажыл-агыйының ажыл-ишчилери көдөө ажыл-агыйны шыңгыы көдүрериниң талазы-биле Коммунистиг партияның төөгүлүг шиитпирлерин боттандырбышаан, тараа белеткелдериниң күрүне планын (рис чокка) хуусаа бетинде 101 хуу, сүттүүн—100 хуу болгаш дүктүүн—103 хуу күүсеткен.

Областың колхозтарында хөвеңниң эки дүжүдү өстүртүнген. Областың хөвеңчилери дүжүт ажаап алышкынын чедишкиниг доозар болгаш күрүнеге—105 муң тоннадан өөрөө эвес чиг-хөвеңни дужаар талазы-биле боттарының хүлээлгезин күүседир дөөш бүгү күжүн салырлар.

Чурттуң ховуларында

Сентябрьның 20-ге чедир тараа болгаш бобы культураларны (кукуруза чокка) 107,7 миллион гектар черге кескен, ол болза бүгү тарылга шөлүүнүң 94,3 хуузу болур. Кескен культураларның 80 хире хуузун бастырып ажаган. Украинаның, Молдавияның, Закавказьеның, Ортаакы Азияның республикаларының колхозтарында болгаш совхозтарында база Россия Федерациязының хөй-хөй областарында бастырып ажаар чорук барык бүрүнү-биле доозулган. Бо талазы-биле Алтай край, Новосибирск, Кемерово болгаш Чита областар хожудан турарлар. Казахстанда кескен тарааның 64 хуузун бастырган.

Кукурузаны силоска ажаап алырының темпизи өзүп турар: сөөлгү беш хүннериң дургузунда кукурузаны миллион гектардан ажыгны кескен, шупту кестингени 12 хире миллион гектар болуп турар. Оон-биле кады 2,5 миллион гектар сүтбыштак чемиштиг турда ажаап алдынган. Кукурузаны тараа кылдыр ажаап алыры чоруп турар.

Чигир свеклазының ажаап алышкыны кидин чоруп турар, оон барык үшүн бир кезин ажаап алдынган. Лен долгунецти чулуп алыры төөнүп турар. (СЭТА).

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

Тайваньның районунда байдалдың дугайында чааганы АКШ-тың Президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев сентябрьның 19-та чоруткан дээрзин парлалгага дыңнаткан болгай. Америк чагырыкчы бөлүктериниң агрессчи үүлгедиглериниң түңнелинде Тайвань өөшүүн районунда тургустуна берген Ыраакы Чөөн чүкте дүшкүүрлүг чоруктуң тайбыңның хереөнге айыылдыг кылдыр чидигленгенинин дугайында улуг сагыш човаашкынга үндезилеттинген Совет чазактың баштынчызының Американың Каттышкан Штаттарының Президентизинге ол чагаазын бүгү делегейге тайбыңны камгалаары болгаш быжыглаары дээш чайгылыш чок демиселдиг талазы-биле Совет Эвилелиниң чаа чугула инициативазы кылдыр чер болганга хөй-ниити үнелеп көргеп.

Тайбыңны камгалаарынга кыжаныг болуп турар Тайвань районунда ол байдалдың дугайында шуут харыысалганы хүлээр ужурлуг кижилер Н. С. Хрущевтүн чагаазын өске янзы-биле көргеннер. Сентябрьның 21-де АКШ-тың Москвада элчин чери америк чазактың даасканын өзүгаар АКШ-тың Президентизинге Н. С. Хрущевтүн чоруткан чагаазын хүлээттинмес чагаа-дыр деп чылдак-биле дедир өгидип берген.

АКШ-тың чазааның ындыг базымын америк удуртукчу бөлүктериниң талазындан чөптүг бодалдың үнүн дыңнаар хөңү чок болуп турарының херечизи кылдыр, делегейни дайынның бизинге чедирип турар боо-чепсек көөргеттинериниң политиказын узуткаар болгаш улустар аразының шиитпирлеттинмөөн айтырыгларын тайбың аргабиле таарыштырып шиитпирлөөр дугайында улустарының негелдезин ол бөлүктериниң тоон көрбейн турарының чаа чижөө кылдыр саналар боордан аңгы, оон өскөөр үнелөөри берге-дир. Ол харыы болза үстүнде айыттынган бөлүктериниң төлөөлекчилериниң «шыныыг чүве характарын өе берген-дир» дээрзин база катап бадыткаң турары ол-дур.

Совет чазак чүл дээрге, ол болза тайбыңны „камгалаарының хереөн моон соңгаар-даа идепкейлиг-биле болгаш чайгылыш чогу-биле камгалаар база боттарының политиказы чер бөмбүрзээниң ол-даа, бо-даа районунга улустар аразының шыңгыы үскүлежишкиннериниң одаларын доктаамал тургузуп турар кижилерге чүвениң шынын чугаалаары тааржыр-таарышпас-даа бол, ол шынны Совет чазак моон соңгаар-даа чугаалаар апаар.

ЭДЕРИНЧИ УЖУДУП ЧОР

Сентябрь 23-түң өртенгинин 6 шакка чедир кылымал үшкү эдеринчи Черни долгандыр 1790 дээскинигни кылган.

Агаар бойдус аяс турда сентябрьның 25-те үшкү эдеринчини өртен хүн үнериниң мурнунда соңгу широтаның 48 градустан 58 градус чедир черге болгаш кежээ хүн ашканының соонда мурнуу широтаның 58-тен 65 градус черге анаа карак-биле көрүп болур.

(СЭТА).

Липецк область

Липецк областың көдөө ажыл-агыйының ажыл-ишчилери көдөө ажыл-агыйны шыңгыы көдүрериниң талазы-биле партияның болгаш чазактың ажылдап кылганы хемчеглерни амыдыралга боттандырар дээш демисешпишаан, тараа белеткелдериниң күрүне планын хуусаа бетинде күүсеткен. Областың колхозтары болгаш совхозтары 19,8 миллион пуд тараана күрүнеге саткан. Күрүнеге тараа садары үргүлчүлеп турар. Колхозтар болгаш совхозтар часкы тарылганы чорударынга бүрүн хереглелге четчир үрезиннер-биле боттарын хандырган, магадылал болгаш мал чеми фондуларны уруп турар. Колхозчуларның күш-хүннеринге тараа берилдезин чорудуп турар.

(СЭТА).

Тожу районнуң «Май 1-зи» колхозунда чуртталганың, культура-амыдыралдың тудуглары туттунуп улам-на чаагайжып турар. Бо чылын колхозчулар элээн каш чуртталга бажыңнарын тутканнар.

Чурукта: чаа туттунган чуртталга бажыңнарының ниити хевири.

Фото В. Лутковтуу.

Эрзин районда партияның отчет-соңгулдалы хуралдары

Чедишкиннерни демдеглевишаан, четпестерни илереткен

Эрзин районуң «Кызыл сылдыс» колхозу—районда мурнакчы ажыл-агыйларның бирәзи. Колхоз бо чылын күүне мурнунга планныг хүләәлгелерин чедишкинниг күүседип турар. Ылангыя мал ажылының продуктулуун әләән бедиткен. Инек бүрүзүнден 900 литр сүт саар, хой санындан 1,8 кг дүк кыргыр планнарны күүседкен. Күүнеге садар дүк, эт, сүт планнарын базала күүседип ашкан.

Ол бүгү болгаш өске-даа чедишкиннер дәеш демиселге колхозтуң партия организациязы организакчы рольдуг болган. Сөөлгү үеде колхозчулар ортузунга культура-массалыг болгаш кижизидилгелиг ажылдар әләән әкижәән. Ол дугайын колхозтуң партия организациязының чоокта чаа болуп әткен отчёт-соңгулдалыг хуралы демдегләән.

Колхоз бүдүүлгезинің мурнакчылары өзүп турар. Саанчы Сагаачы бо чылын инек бүрүзүнден 1300 литр сүттү саарын хүләәнген, ам 1111 литрни сагган. Оон үлегерин әдерип, боттарының социалистиг хүләәлгелерин чедишкиниг күүседип турар өске-даа саанчылар хой. Хойжулар Дөмүр, Хууракай, А. Каваа, А. Чамыян, Самбу олар бо чер уксаалыг хойларның бирәзиинден-не 2—3 килограмм дүктү кырганнар. Малдың чаш төлүн чидириг чокка ажаап алыр талазы-биле Магвал, Седен-оол, Нүрзат, Бады-Төре олар мурнакчылар болгулаан.

Парторганизация отчёттуг үе иштинде мурнакчы колхозчулардан 2 кижини СЭКП кежигүнүнүң кандидалынга, 2 кижини СЭКП кежигүнүнге хүләәп алган. Партия организациязының хаглыг болгаш ажык хуралдарының кижизидикчи ролю болгаш идейлиг деннели бедәән. Чыл дургузунда 13 хуралдар болган. Оларга колхозчу амыдыралдың болгаш ажыл-агыйның чугула айтырыгларын чугаалажып турган. Шиитпирлерниң күүселдезин организастаары әләән әкижәән. Партбюро колхозчу активти өстүрүп, оларга даянып ажылдап турар.

Маңаа холбаштыр парторганизацияның ажылында, оон колхоз бүдүүлгезинге удуртулгазында четпестерни хурал база илереткен. Малчыннар ортузунда организакчы болгаш кижизидилгелиг ажылдар дыка четпес. Әткен кыжын мал кыштагладышкыны чедимче чок әткен. Колхозтуң 2755 баш малы өлүп хораан. Оон уламындан теве, чылгы, өшкү малдарның баш санын өстүрүнің планнары күүсеттинмәән.

Колхоз тудуунуң темпизи оожум чоруп турар. Бо чылдың тудуунга хереглээри-биле тайгада белеткәән хөй ыышты тудуг шөлүнче сөөргүү четпес организастаттынган. Чаа тудар чурталга бажыңнарының планда көрдүнгениниң үүгле 50 хуузу күүсеттинген. Туттунган бажыннарның шынары чавыс. Чайгы үеде пилорама ажылдаваны-биле маңзы чедишпейн турар. Ынчанган хөй-хөй бажыңнар крышалар чок.

Партия организациязының бюрозу кукуруза болгаш ногаалар тарып өстүрүнче кичәәнгей салбаан.

Парторганизация көдәә Советти, комсомол болгаш хереәженнер организацияларын эки улуртпайн келген дәәрзин коммунистер шыңгыы шүүмүүләәннер. Колхоз бүдүүлгезинің участоктарында партия бөлүктерінің ажылын партбюро әкижидип шыдаваан.

Отчёт-соңгулдалыг хурал ол бүгү болгаш өске-даа илерәән четпестерни үзүткәарынче, коммунистерниң шүүмүүлелчи саналдарының күүселдезин организастаарынче угланган тодаргай шиитпирни үндүрген. Ылангыя мал кыштагладышкының үлегерлиг организастаарының, идеологтуг ажылды әкижидериниң, колхозчу амыдыралдың культуразын улам бедидериниң практиктиг сорулгаларын партия хуралы айыткан.

А. ДАМДЫН.

Колхоз бүдүүлгезинге партийжи удуртулганы әкижидер

Ол-ла районуң «Мөрен» колхозунда партия организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралынга коммунистер колхоз бүдүүлгезинге партийжи удуртулганы болгаш колхозчуларның ортузунга политик-кижизидилгелиг ажылды моон соңгаар улам-на әкижидериниң айтырыгларынче кол кичәәнгейни угландырган.

Партия организациязы СЭКП-ниң XX съездизи болгаш ТК-ның оон соондагы болгулаан пленумнарының төөгүлүг шиитпирин амыдыралга боттандырар дәәш демиселге коммунистерниң мурнакчы ролюн бедидип, партбюро болгаш партия хуралдарынга ажыл-агыйның чугула айтырыгларын чугаалажып, шиитпирлериниң күүселдезин организастаарынга колхозчу активти киириштирип, масса-политиктиг ажылды ажыл-агыйжы сорулгалар-биле холбаштырып келгенин отчёт-соңгулдалыг хурал демдегләән.

Районуң партия, совет организацияларының дузаламчызы-биле партия организациязы болгаш колхозтуң баштаар чери отчёттуг үенин дургузунда колхоз-бүдүүлгезинге удуртулга талазы-биле чамдык чедишкиннерлиг болган. Часкы тарылганы кыска хуусаада бедик агротехниктиг деннелге әрттирген болгаш тарылга планын 106 хуу күүсеткен, тарааның байлак дүжүдүн колхоз бир-ле дугаар өстүрген, оон гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 10—12 центнер дүжүттү ажаап алган.

Мал ажылында чамдык чедишкиннерни демдегләәри чугула. Колхоз малдың баш санын өстүрүнің планын ниитиза-биле күүседкен. Малчыннардан хойжу Дөрбет 63 төрәән хойларындан 73 хураганнарны менди камгалап алган болгаш хой бүрүзүнден 2 килограмм ажыг дүктү кыргып алган, өшкү кадарчызы Сараагай 223 өшкүлерден 226 анайларны, саанчы Алдын-уруг, Чылбак оларның кайызы-даа инек бүрүзүнден ортумаа-биле сентябрь 1-ге чедир 607 литр сүттү сагганнар. Колхоз әткир-сүткүр угланышкынныг инек бүрүзүнден ортумаа-биле 652 килограмм сүттү сагган.

Бо чылын малга быжыг чем-суурну четчири-биле белеткеп, чогуур көрдүнген планны ам ажыр күүседипкен болгаш ниитиниң малынга бүдүн чартык чыл дургузунда четчир сигенни белеткәәр дәәш, ажыл хайныышкынныг чоруп турар. Амгы үеде коммунист әш Очур-оолга удуткан сигенчилериниң туска бригадазы чедишкиниг ажылдап, 160 ажыг сараттарны тургусканнар. Кукурузаның дүжүдү байтамчык эки болган, 15 га шөлден 500 ажыг тонна ногаан масса ажаап алдынган. Колхоз әтти, дүктү, сүттү күүнеге садарының планнарын ажыр күүседкен.

Ынчалза-даа мал ажылының продуктулуун бедидер дәәш демисел кошкак болуп турарын ол хурал айыткан. Ында үчёт болгаш отчёт багай тургустунган. Сүт баштайгы үеде колхозтуң иштики хереглеличе хөй чарыгдаттынган. Ферма әргелекчилериниң әгеләәш кадарчыларга чедир ниитиниң хөренгизин чарыгдаксаар кижилер бар. Колхозтуң төп сүт-бараан фермазынга ындыг будалчак чүве әләән үр үргүлчүлеп турда, ында коммунистер әштер Дадарыкпай, Дах-Хөө оолар ол четпестерни илередириниң үлүү, а харын бурулуг кижилерни ажок камгалап турганын хурал бурулаан көрген. Колхозта тускай әртемниг кадрлар—мал әмчизи Базыр, зоотехник А. Ларион багай ажылдап келгеннер. Ааразан малдарны йын шинчивес, мал ааразан дугайында малчыннар чогуур үезинде дыңнадырга, дуза чедирбес, чүгле ааразан мал өлгенде акты тургузары-биле чеде бәәр чорукту әмчи әш Базыр болдуруп турган.

Тудуг талазы-биле чамдык ажылдар кылдынган. Бо чылын тудугжулар чурталганың 12 болгаш база культура амыдыралдың әләән хөй тудугларын кылгылаан. Оон-биле чергелештир тудуг ажылында бар четпестерни хурал илереткен.— Шынары куду, чедир кылдынмаан бажыңнар бисте ам-даа хөй. Тудугда быжылаан колхозчуларның хөй кезии ажылдавайн турар. Тудугжулар ортузунда партияның политиктиг ажылы дыка четпес тургустунган. Ынчангаш үстүнде четпестерни чайладыр талазы-биле боттуг хемчеглерни алыры чугула— деп, коммунист әш Баадыр шын шүүмүүләән.

Колхоз бүдүүлгезинге комсомолчулар улуг күш болур. Ындыг турбуже, колхозта әш Ларион секретарылаан комсомол организациязы дыка четпес ажылдап келген. Комсомол хуралдары чаңгыс-даа удаа болбаан, план чокка ажылдап турар. Мындыг турбуже партия әге организациязы (секретары әш Дамба) бо организацияның ажылын удуртуруңдан шуут чайлаанын хурал буруу шаап көрген. Комсомолчулардан колхоз бүдүүлгезинге киришпейн, хөй ниитиниң чүрүмүн үреп турарлар бар. Колхозта комсомол организациязының ажылынга багай дузалажып турар дугайында ВЛКСМ-ниң Эрзин райкомун коммунистер чөптүг шүүмүүләәннер.

Колхозчулар ортузунга партийжи-политиктиг ажылды күштелдирип турган, ажыл-агыйның планныг ажылдарын күүседир хөрекке коммунистерниң мурнакчы ролюн көдүрүнің чугулазын хурал өнзалап айыткан.

Отчёт-соңгулдалыг хурал илерәән четпестерни чайлаарынче угланган шиитпирни хүләәп алган болгаш парторганизацияның бюрозун соңгаан.

К. САЛЫЫ.

Колхозчулар ортузунга агитас-массалыг ажылды калбартыр

Улу-Хем районуң Жданов аттыг колхозунда партия организациязы (секретары әш Чаш-оол) колхоз бүдүүлгезинің түс-түс участоктарында агитаторларның күүнү шын быжыглап тургускан. Олар онаашкан участоктарында колхозчулар ортузунга лекцияларны, беседаларны, солун номчукчуларын үргүлчү чорудуп, агитхуудустарны сиген белеткелиниң, дүжүт ажаап алышкынының үезинде 22 удаа организастап үндүрген. Бо чугула ажылга коммунистер К. Калин-оол, О. Кенден, К. Норбу-оол, комсомолчулар Кувискаал, Надежда, Барымаа болгаш өскелер-даа боттарының кызымаккайын илередип турар.

Ниитиниң малынга быжыг чем суурну белеткәәр, малдың продуктулуун бедидер дугайында айтырыгның үжүр-дузазын агитаторлар колхозчуларга ханызы-биле тайылбырлап келген. Бо ажылда мурнакчыларның дуржулгазын нептередип, четпестерни илередир талазы-биле партия организациязының ажылынга олар үргүлчү дузалажып турарлар.

Оон түңнелинде колхоз 100 тонна сиген белеткәәр планын ажыр күүседкен, 1400 тонна силос салыр турган, 1560 тоннаны, оон иштинде 570 тонна кукуруза силозун салган. Шагаан-Арыг МТС-тиң дүк кыргыр агрегадының күжүн чөп ажыглап тургаш, колхоз часкы-күскү хой кыргылдазын чогуур үезинде организастыг чоруткан болгаш күүнеге дүк садарының планын 101 хуу күүсеткен.

Агитаторлар амгы үеде чаагай дүжүттү дүрген хуусаада, чидириг чокка ажаап алыры, күүненің шыгжавырынга хөй-хөй тарааларны киирип бәәри, ниитиниң малының кыштаглаашкынынга чедишкиниг белеткенири дәәш, агитация ажылын улам-на калбартып турар.

К. САНДЫЙ.

Чон дәәш ажылдаар

Сүт-Хөл районуң «Алдан Маадыр» колхозунда почта тарадылгазы багай. Ылангыя ырак фермаларда, одарларда малчыннарга почтаны улуг саадаашкынныг чедирип турарындан олар 2—3 айның чагылгаларын чаңгыс угда ап турарлар.

Колхоз баштаар чери болгаш партия әге организациязы почтачының ажылын чогуур деннелинге чедир тургуспайн келген. Ынчангаш сөөлгү 4 айларда 3 кижи солушкан.

• • •

Ол-ла колхозтуң төп суурун радиожуткандан бәәр 2 чыл чедип турар. Радио кииртингениниң баштайгы үезинде ол эки дыңналчы турган болза, ам багай дыңнадыр апарган.

Районуң харылзаа конторазы радио белдирин катап тургузарының хемчеглерин ап әгелезе-даа дыка оожум чорудуп турар. Оларның ындыг организас чок оожум темпилиинден колхозтуң садып алганы радио хереклелери чидип әгеләән.

Н. ООРЖАК.

—o—

Москва. Башкарылгалыг термоядролуг реакцияның айтырыгларын өөренир талазы-биле улуг салыышкынны совет эртемнер кылып турар. Бо талазы-биле кылып турар ажылдар ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Атомнуг энергия институдунда колдуунда мөөннеттинген.

Чурукта: Атомнуг энергия институдунуң «огра» деп аттыг тургузуу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

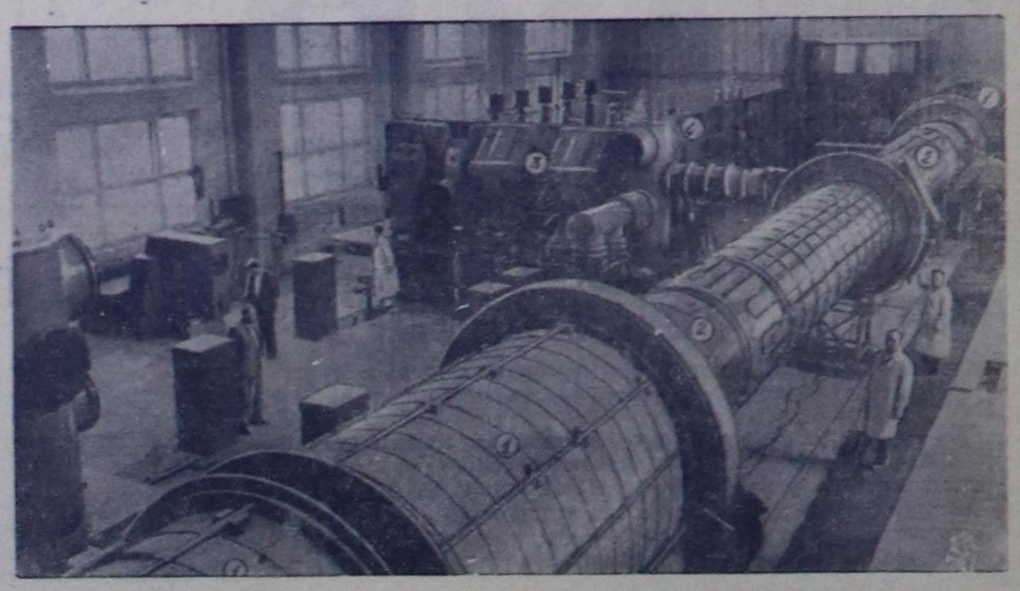

—o—

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң суурунда 7 кудук бар. Оларның ажааалдазы болгаш эдилели багай. Кудуктарда ниити демир хууңнар чон, чурттакчылар боттарының савалары-биле суг узуп ап турар. Кудуктарның аксын дуглавайн, чанын аштап, арыглавайн турар.

Ниитиниң ажыглалында турар кудуктар шак мындыг байдалда турда, көдәә Совет болгаш суурда кижи эмнелгезиниң эмчилери чон ортузунга тайылбыр ажылы чорутпайн келген.

О. ӨКТЕК-ООЛ.

• • •

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозунуң хууда малын чылчылда-ла катнаш, тускай кадатка тургузуп келген. Чамдык колхозчулар кадарчыга төлөөр акшазын бербейн, малын кадартып турарлар. Мандык, Хуна, Даржаа, Дамба-Сүрүн болгаш өскелер-даа бо чылын кадарчыга акша бербәән. Кадарчылар Дондук, Кавааолар акша бербес колхозчуларны көдәә Советке медәәләәргә хөрекке албайн турар.

М. ДОНДУК.

• • •

Тожу районнуң «Май 1» колхозунда көдәә магазин хереглекчилерге чугула бараанларны садыглап-даа турза чоннуң база бир үргүлчү херегләәри почта маркаларын болгаш чагаа хаптарын садыглавайн турар. Райпо баштаар чери болгаш харылзаа конторазы көдәә садыгларга чагаа хаптары, маркаларны садыглаарын чон негеп турар.

А. БИРИҢНЕЙ.

Орук дургаар төгүлген тараа болгаш мажактыг шөл

Чаа-Хөл районнуң Бүлүк, Терезин шөлдеринче углаан улуг машина оруу-биле чоруп олурарга, өргелер бо-ла орукка хөлөөн, чүгле машинага орук чайлап берип турарлар. Тараалар орук дургаар төктүп калган чыдырда олар ынчанмайн канчаар. Олар тарааларны чивишаан, үнүүлеринче дажып турары илдең.

Чамдык черлерге хөй өөр кушкаштар «чыыштаан» турарлар. Ол «чыыш» болуп турган черлерни көөрге, тараа мырыңай черниң өңүн былаап, ак-чайт азы алдын-сарала кылдыр бөлүү-биле төктү берген чыткылаар.

Оон Каткче баар орукче чарлып чоруптарга, база-ла орук дургаар өргелер хөлзеп ажылдаан турарлар. Орукта төгүлген тараа-ларны көөрге харааданчыг. Машинаның кузовун эрии-биле деннештир уруп алгаш, кырын брезент-биле шыппайн, 50—60 дугаар дүргенге базыптарга ынчанмайн канчаар. Ажылды удуртуп турар кижилер, агрономнар бо-ла оруктар-биле эртип-дүжүп турган, төгүлген тараа-ларны, оларны тойлап турар өргелерни, куштарны көрүп эртип турар хирезинде-ле канчап хемчег албас чоор? Моңу кижи кайгаар.

Каткта «Бурунгаар» колхозтуң шаңындан «Тиилелге» колхозтуң Терезинде шаңынче чоруп олурарга, тейниң бетин куду баткан тараа шөлүнде суттарылга бугазының эриин дургаар сыпта кызыл-тастар бөлүк-бөлүү-биле турган калгылаан. Чамдык черлерде машинага сывы-биле кады ужур бастырган тараалар чыткылаар. Бир эвес ол шөлдүң шуптузун кезиир чүве болза, ынчаалдыр чыдып калган тараалар кайы хире хөй боор чүве йик, бодавыже, арбын-на боор.

Ол дәәрге «Бурунгаар» колхозтуң тараазының шөлү болду. Ол колхозтуң хову бригадазының бригадиринден, агрономундан әгеләәш даргазынга чедир ол шөлдүң тараазын ынчаар ажаап алганын чүү деп көрүп турар ирги?

Колхозтарның тараа сөөрткен өске орук-тарынга төгүлген болгаш шөлдерде мажакталган тараалар бо ышкаш деп чүвени бадыткап болур.

Дүжүттү ындыг чидириглиг ажаап ап болбас. Тарааның чидирии-биле демиселди сөс кырынга өвес, херек кырынга чоруп чогуур.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Малга бүдүн чартык чылдың чем курлавыры дәәш

Ниитиниң малынга бүдүн чартык чылдың чем курлавырын тургузар дәәш демисел Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 40 чылы» колхозунда үргүлчүлеп турар. Ам үеде колхозтуң сиген шөлдеринде аттың сиген кестирер 3 машиназы, 22 кижи ажылдап турар.

Артель ам үеде 1649 тонна азы планындан 132 тонна хөй сигенни, 1879 тонна силосту, планынга удур 479 тонна хөйну белеткәән. Кукурузаның ногаан массазын 1279 тоннаны силостаан. Хайыракан даанның баарында 60 гектар кестинген сигенни бөлери болгаш сараттаары чоруп турар. Мал чеминге 12 тонна арбуз база белеткеттинген.

Тараа саванындан 600 тоннаны мал чеминге белеткәәри көрдүнген. Кестинген чинге-тараа саваны ацгыстарда хөпәәннеттинип турар.

Мал чеминиң белеткелинде ажылдап турарларының чарыжында мурнакчылар хөй. Ажыл онаалгаларын хүннүн-не 125—175 хуу күүседип турар аттың сиген кестирер машиналарының машинистери С. Баат, К. Дөнен-оол, Даш-оол, сараат тургузукчулары Биче-оол, Чиңгин, С. Доржу ышкаштар хөй.

Сигенчилер СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң партияның ээлчег чок XXI съездизин чыылдырар дугайында доктаалын танышкаш, улам сорук киришкиниг ажылдап, малга бөдүүн болгаш шыктыг чемнерни улам хөйну белеткевишаан, мал кажааларын тударын болгаш септәәрин үлегерлиг чоруларын шиитпирлөөн.

Колхозтуң тудуг звенозунда

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозунда әш Кан-оолга удурткан тудуг звенозу эки ажылдап турар. Звено барык-ла хөрәәжен колхозчулардан тургустунган. Бо хүннерге чедир звенонуң кежигүннери 120 олуттуг клубту, 8 өрәәлдиг әмнелге бажыңын болгаш божулга бажынын тудуп доосканнар.

Саман кылырынга колхозчулар К. Хандываа, О. Болдузаа, О. Дукуун-оол, М. Таня, О. Чечекпаа болгаш оон-даа өскелер эки ажылдап, хүнүң нормазын 125—175 хуу күүседип турараар.

Т. ДАВАА.

Совет өг-бүлени быжыглаары болгаш уругларны шын кижизидери

Чоокта чаа СЭКП Кызыл хоорай комитединиң хуралдаар залынга хоорайның хереәженнер активиниң хуралы болган. Анаа СЭКП обкомунуң хереәженнер ортузунга ажыл чорудар килдизинің эргелекчизи әш С. Торуг-оол «Совет өг-бүлени быжыглаары болгаш уругларны кижизидери» деп темага илеткел кылган. 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларын чугаалажыр СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр бүгү совет улустуң улуг өөрүшкүлүг, сорук кирген ажылдап турар үезинде хоорайның хереәженнер активиниң хуралы болуп турарын илеткелчи болгаш хуралдың киржикчилери онзалап демдегләән.

Америк империалистерниң улуг кыдат улуска удур чорудуп турар агрессиязынга удурланган килеңин хуралдың киржикчилери илереткен. Бистерге, хереәженнерге, хамыктың мурнунда тайбың херек! Бистерге болгаш бистің уругларывыска дайын черле херек чок. Ынчангаш хоорай хереәженнери бистер, дайын кыпсыкчыларындан Ыраккы Чөөн чүкте агрессияны доп-дораан сөксадырын бүгү хосталга ынакшылдыг чон-биле бир дөмей негеп тур бис...

Бөгүнгү хуралга чугаалажып турарывыс айтырыг чугула ужурдузалыг дәәрзин илеткелчи айыткан. Партия болгаш чазак совет өг-бүлени быжыглаарынче, уругларны шын кижизидериниче угланган улуг ажылдарны чорудуп келген болгаш чорудуп турар.

Уруглар дәәрге бистің келир үеде салгакчыларывыс, чурт бүрүзүнүң келир үези олардан дыка хамаржыр дәәрзин үк хуралга санал бергилөөн иелер онзалап демдегләәннер. Ынчангаш уругларын коммунистиг өзүүга кижизидер чугула сорулга не хереәженнерниң мурнунда салдынып турарын олар ханызы-биле медереп билип турарын илереткеннер.

Партия болгаш чазак уруглар кижизидилгезинче кол кичәәнгейни салып, уруглар шөлдерин, ялилерни, әмнелгелерни чер-черде хөйүбиле ажыдып, хөй уруглуг болгаш бот иелерге күүне дузаламчызын берип турар. Ылангыя бо чылдың сес айларында хоорайда чүгле не хереәженнер 615.985 рубль түңнүг дузаламчыны алган. Амгы үеде хоорайда 330 орунну 6 ялилер, 797 орунну 9 уруглар шөлдери бар. Уруглар шөлдери, ялилер чыл санында немежип турар.

Кажан совет өг-бүле быжыг тургустунганда, ада-ие уругларының хүн чүрүмүн шынгыы контрольдап, уругларындан чөп, шын негелдени кылып шыдаар болгаш оларга үлегерин көргүзер. Хоорайда уругларын эки кижизидип турар үлегерлиг иелерни илеткелчи демдегләән. Чижәә, әзүш-чем комбинадында ажылдап турар әш Демихинаның 4 уруглары кончуг эки кижизиттинген. Олар әрес, әлдек, ажылгыр, өөредилгези эки, үргүлчү арыг-силиг чоруурлар. Сафроновтарның өг-бүлези—ашак-калай иелөөн паром кежирип ажылдап турар. Оларның 4 уруглары база-ла Демихиннер ышкаш кижизидилгени алган болгаш үлегерлиг өөреникчилер болуп турар. Ол ышкаш уругларының кижизидилгези эки ада-иелерни—әштер Доржу, Диига, Дажы-Норбу, Бойко, Момбужай, Моламдай болгаш өскелерни-даа илеткелчи адаан.

Чамдык өг-бүлелерде уругларының кижизидилгезинче сагыш салбас чорукту хурал буруу шаап көрген. Уруглары көрүп турда алгышкырыш кылыр, арагалаар, уруглар магазинче арага саттырып айбылаар, школада өөренип турар уругларының өөредилгезин хынап көрбес чоруктар әвәәш әвес ада-иелерде бар. Чижәә, Сесерлиг Кудумчузунуң № 9 бажында чурттап турар Е. Полежаева 4 уруглуг, болу кадык-шыырак хирезинде кайда-даа ажылдавайн, чүгле арагалаарынга өйлежип турар. Уруглары кожазы бажыңнардан хлеб дилеп чип, багай өөренип келген.

Оон ынай Виктор, Сергей деп оолдарның ада-иези Молчановтар арагалап тургаш, а боттарының оолдарының оор хереәнге кире бергенин безин билбәәннер. Кажан үжеп турда оглунуң оорлап әккелгени бижекти Молчанов боду «мәәнии» деп шынзыткан. Ындыг ада-ие шын кижизидилгени кажан-даа чорудуп шыдавас. Арагалаар ада-ие боттарының уругларын кижизидер хүләәлгезин үттүр болгаш аъш-чем, идик-хеп садар акшазын дөгере ижип, адак соонда өг-бүлезин сандарадып турар.

«Восток» деп кино театрның директору Климов боду культура алган черин баштап турза-даа, арагалап алгаш бүдүн дүн-хүнде бажынынче чанмас, уругларының кижизидилгези дәәш сагыш салбас болуп турар. «Кызыл-Хавак» шахтазында дузалакчы начальник, коммунист Швайко арагалап тургаш майда кадайындан, оглундан чарыллаш, оон соонда ийи катап кадайланып, партия талазы-биле шыңгыы хемчег алдырган. Ындыг фактыларны хөйү-биле санап болур.

Хуралга санал берген хереәженнер уругларны шын кижизидиринге болгаш өг-бүлени быжыглаарынга хөй-ниити организацияларының, ылангыя хереәженнер советтериниң, ылангыя хереәженнер советтериниң инициативазын өзүүгаар ялилер, садтар тудугларын улусчу эрга-биле организастаарын, чамдык албан черлерин ам-даа тырып тургаш, ялилер болгаш уруглар садтары тургузар бажыңнарны хоорай алырын саналдаан. Оон саналын хуралга олурушканнар чүүлдүг деп деткәән.

Колхозтарда чурттап турар тыва хереәженнерге бажың иштиниң арыг-шеверинің болгаш корум-чурумунуң дугайында хоорайдан барып консультациялар кылып берип турарын чедип алырын түүлүг заводунуң мурнакчы ажылчыны әш Амыр саналдаан.

Уруглар коммунистиг өзүүга кижизидериниң, хереәженнер советтериниң ажылын әкижидериниң, хоорай чаагайжыдылгазынга илепкейлиг киржириниң практиктиг сорулгаларын санал берген өске-даа әштер айтып турганнар.

Хурал хоорайның бүгү хереәженнеринге кыйгырыг үндүрген болгаш хереәженнериниң октябрь 15-те болур бүгү-тыва ийи хуралынга баар 54 төлөөлерни соңгаан.

С. МОНГУШ.

Ажаап алыышкыннның болгаш тараа белеткелиниң темпизин дүргедедир

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 40 чылы» колхозунуң дүжүт ажаа алыышкынында «С-6» комбайн агрегаттарының башкарыкчылары А. Котельников, В. Лахин, Д. Пономарев, Н. Белек-оол сөөлгү үеде хүн бүрүде бүдүн чартыктан ийи нормаларны күүседип турарлар. «Беларусь» тракторларның чорудукчулары Ынаң-оол, М. Криванов хүнде-ле 39—40 гектар черниң тараазын тавычалай кестирип турар. Бастырттынган тарааны шаңче болгаш районнуң тараа хүлээп алыр пунктузунче сөөрттүрүнге колхозтун чолаачыларының аразында эштер Калдар-оол, Чигден-оол болгаш тараа ажаап алыышкынында ажылдап турар колхозчуларның аразында эштер К. Даңгытпаа, О. Өшкү-саар, Х. Кара-кыс, А. Норжай, К. Быраадай, С. Мандарый олар эн шалыпкын ажылдап турарлар.

Ынчалза-даа колхозта дүжүт ажаап алыышкынының болгаш тараа белеткелиниң темпизи дыка оожум. Чадаана МТС-тиң (директору эш Моисеев) дүжүт ажаап алыышкынынга техниканы багай белеткээни-биле колхозка чоруткан комбайннары баштайгы хүннерде үргүлчү үрелиишкинге таваржып турган. МТС бо колхозче эрги, чаа комбайннарны аралаштырбайн, шупту эргилерни чорутканы-биле комбайн бүрүзүнге эдилер удаа-дараа болгулап турган. Ооң хараазы-биле август 20-ден сентябрь 10-га чедир чүгле 163 гектар чинге-тараага аңгылап ажаап алыышкын чоруттунган. Чамдык комбайннарның транспортерларынга септелге багай кылдынганынган бастырттынган тараалар черже хөй төктүп, чидириг болуп турган. МТС-тиң дирекциязы сөөлгү үеде комбайннарга катап сайгарылга кылып турган, тараа ажаап алыышкынының темпизин чүгээр шуудаткан.

Бастырттынган тарааларны арыглаарынга, күрүне шыгжавырынче дүрген киирерінге колхозчуларның күжүн чөп организастаар талазы-биле хову бригадазының бригадири эш Мунзук кошкак хөделип турар. Дөргүн суурда төп шаңда ажылдап турарлардан чамдык кижилер ажылта орай үнүп турар. Дүжүт ажаап алыышкынында киришпейн турар колхозчуларны баштаар черден шыңгыы кәрбейн турар.

Колхоз күрүнеге 375 тонна тарааны садар планныг турган, сентябрь 15-те чүгле 91 тонна 600 кг тарааны киирип, планының 24,2 хуузун күүсеткен. Колхозтуң бодунда дүн-хүнде 16 тонна тараа кургаыр «СЗМ-1,5» сушилка болгаш шывыглыг делгем шаңбар турда-ла тарааның кургадыышкыны дүргедевейн турар.

Тараалардың кезилдезин, бастырылгазын дүргедетпишзен, шаңга тарааны ажылдап кылырынче колхозчуларның болгаш шефтеп келгеннерниң күш-ажылын чөп организастаары, кижи күжүн улам немээри чугула. Тараалардың үрелип бакшыраар, улуг чидириглиг болур чоруун болдурбазының хемчеглерин алза чогуур.

С. МОҢГУШ.

Чадаана МТС-тин Ленин аттыг колхозта ажылдап турар механизаторларынга колхозтуң бухгалтери Түлүш Касымаа ийиги акша-эт-херекседдер лотереязының билеттерин эккелген. Комбаннерлер болгаш трактористер улуг өөрүшкү-биле 100 рубльге чедир билеттерни садып алганнар.

Чурукта: Чадаана МТС-тиң механизаторларының лотерея билеттерин садып ап турары. Фото **С. Феоктистовтуу.**

Аверияновболгаш ооң аажылаашкыннары

Прокопий Емельянович Аверияновдээрзи Чаа-Хөл суурда баа-бир өлүг эрге-дужаалдыг кижилерниң биреези. Ол чолдаксымаар сынныг, хүрен арынныг, бежен хар иштинде кижи чүве. Ону Чаа-Хөл суурда танывас кижилер ховар. Чамдык кижилер ону Прокопий Емельянович дижир, чамдыктары начальник Аверияновдаа дигидээр.

Ол дээрге районнуң коммунал септелге-тудуг конторазының начальнигинге бо чылдың маут айның эгезинден эгелеп томуйлаткаш, бөгүнге чедир начальник албан хүлөөлгезинде чиик саадап орар мындыг. Ынчалза-даа бо албан хүлөөлгеге эш Аверияновкирген соонда коммунал септелге-тудуг конторазының ажылы шыпшын-на барган.

Чаа-Хөл суурга хайы-бир черден албан ажыл. азы ажы-хуу чорук ужурунда келген кижилер, эрткендүшкен чорумалдар-даа хонар чер чогундан бергедей бээр. Ооң ужуру гостиница чогунда, ооң тулуунуң саадап турарын Аверияновтуң «шалыпкын» ажылы дээр апаар. Ону апрель айдан эгелеп тутса-даа, мынчага чедир доосшаан. Ол хөй өөрэл улуг бажын-даа эвес, дөрт биче өрөөлдиг бажын.

Бо чылдың чазынында суурнуң чурттакчылары суббота, улуг-хүннерде Ленин кудумчузун дургаар дыка хөй ыыштарны суурну чаагайжыдары-биле олурткан. Ол ыыштарның херимин септеп кылырын коммунал септелге-тудуг конторазынга даскан. Эш Аверияновчаа эки херим кылдыртыр кижи мен» дээштиң, эрги херимни арыглап каапкан. Кылдыртқан херими чавыс багай, штакетниктерни чолдак кадаглар-биле ылдыртып каан. Аверияновтуң ол кылдыртқан херимниң штакетниктериниң хөй кезии ам чок. «Чыртаан эдер дээш, согурартып каан» деп үлегер чугаа-биле дөмей болган. Ооң ужурунда ында олурткан ыыштар кадып калган.

Культура бажыңының чанынга турган ийи аал ишти чурттаар бажыңны өскээр көжүрткеш, ону хөй өрөөлдиг чангыс улуг бажың кылдыр туттурган, ында бухгалтер олуртып каан. Районга ажылдап келген чамдык аныяк кадрлар, тускай эртемниглер чурттаар бажың чок бергедеп турда коммунал септелге-тудуг конторазының бухгалтери бодунуң начальнигиниң ачызыбиле хөй өрөөлдиг бажында дамчыктыг чурттап орар.

Үш машина кирер даш гаражты тударынга хөй түнүг акша хөреңги чарыгдаттынган. Ооң сөөлүнде ону шын эвес тутқан-дыр дээш катап калдырткаш, 3 муң ажыг акшаны хей черге чарыгдаан. Ол ышкаш Чаа-Хөл суурнуң стадионун кылыр дээш баа шуут үреп каапкан. Эш Аверияновбодунуң амы-хуу хөрөөн кылырынга дыка ынак. Бо чай өлөөн чазе-чайыктыг болганындан Чаа-Хөлдүң албан-организациялары чайын улуг хүннерде оруктар, көвүрүглер септеп кылыр шеф ажылынга киржип чайлаан.

Бир черде үрелген орук кылыр дугайында шеф чарлаарга, Аверияновсиген кезер кадырын азы довурак өпайтыр кержээн тутқаштын сиген, картошка шөлүнче карак ажыт үнүптер. Ажыл-даа хүннеринде амы-хуу ажылдарын бо-ла кыла берген турар. Бо чылын Кызылче 3—4 удаа чоктап, ажылчыннарның айна алыр өйүнде Кызылда төреділеринге, таныштарынга чоруп турган. 8 айның 22—23 хүннеринде Адыр-Бажындан кат чыып чорган.

Хөй-ниитиниң кандыг-даа ажылынга киришпейн, хуузунда байырын бодап чурттап орар. Молинга дөөр кижиге коммунал тудуг-септелге конторазының чүк машиназын тайгадан бажың ыяжын сөөртүп алыры-биле бир хүн чөпшээрөөн. Шынында машинаны хөй-ниитиниң шеф, мобилизация ажылынче чорудар дээрге кандыг-бир чылдагаан чугаалааш чөпшээревес, чүге дизе өрге ооң холунда-дыр. Улуг начальник-тир. Аверияновтуң туразы-биле болур. Бүдүүлгө хуралы кылза-даа, кылбаза-даа баа ай, кварталның ажыл планы бар, чок-даа болза, анаа хамаан чок. Ол албан черинге ажылчыннар мырыңай ыырымас. 22 ажылчыннардан ам чүгле 9 кижи арткан. Кылган ажылдың өртек-үнезин бижиир тускай эртемниг прораб турда-ла нарядты ол болу туразында бижиир. Шынында Аверияновта наряд бижиир эрге чок. Ажылчыннарның кылган ажылының акшазын четче бижиивес. Август айның бирги чартыында Осуроол, Аракчаа оларга 148 рубльди чедир бижиизоны илерээн. Конторазының ажыл-агый эргелекчизи эш Сандак-биле ажыл дугайында сүме кылбас.

Тудуг, септелге кылырынга 170 муң рубльди төлевилээн, херек кырында ооң иштинден 30 муң рубль чаагайжыдыытага көрдүнген, 100 муң рубльден чүгле 66 муң рубль чарыгдаттынган деп турар. Шынында бо үстүнде түңнериң хөйү чарыгдаттына бергени, ооң чогум кайнаар чарыгдаттынганы билдинмес. Чаңгыс бажыңны септәәрде азы тударда үш-дөрт ай дургузунда кылып кәәр азы ара каалтар. Ортумак школага 1900 кубометр оттулар ыяш хап бәәр болгаш 700 кубометр багай шынарлыг ыяш белеткәәш, кезәәзин күүсеткәән.

Райкүүскомнуң хуралынга эш Аверияновтуң четпес ажылдарының дугайын чугаалаарга «мен ам ажылдавас мен» деп могаттынып каар. Ооң ажылдавас мен деп могаттынып турганы хөй катап болган. А райкүүскомнуң улуттуучулары ону чазамыктан эртирип каап турар.

Коммунист эш Аверияновхарысалгалыг хүлөөлгезин күүсетпейн, коммунал септелге-тудуг конторазының ажылы шак мындыг багай турда Чаа-Хөл райкүүскомнуң оон-биле эштежип турары өдеп.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Тараа хүлээп алыр чер ындыг туруп болбас

Чаа-Хөл районнуң төвүнде тараа хүлээп алыр черниң девискээри болгаш складтары тараа хүлээп алырынга дыка таарымчалыг эвес. Ында шөлүг цементилевээнинден өлчаъс болган соонда кужурлуг малгаш идикке безин боражып туруп бээр. Тараа кургадырынга чангыс серилиг шаң чедишпес. Ооң септелгезин чорутпаанындан кыры дамдылаар, кыдыгларынче тараа дашкаарлап, довуракка холужа бээр.

Тараа кургадыр 2 «Кузбасс» болгаш бир «СЭС-2» деп кургадыкчылар бар. Бир «Кузбасс» болгаш тараа чүдүрер ийи машиналарның бирээзи ажылдавайн тура хүнзээр. Ол ышкаш дөрт сортировкалар үргүлчү үрелип, хүнде оларның деңкезии ажыглаттынып турар.

Тараа хүлээп алыр черниң чалагай шөлүнде колхозтарның тараалары овааланы берген чыткылаар. Ол тараалар довуракка холужуп, өлшыкка бакшыраап чыдар. Ол черниң даштыкы херимин септевээнинден таңнынып Дагба-Доржу ашак дагаалар, хаваннар-биле үргүлчү сүрүшкен турар.

Тараа хүлээп алыр черниң девискээринге кире бээрге, складтарның ханаларында аскылап каан өртке үлүр плакаттардан өске агитлистоктар, хана солунары болгаш дүжүт ажаап алыышкынынга хамаарышкан көскү агитацияның өске-даа хевирлери көзүлбес.

Тараа хүлээп алыр черниң ынчаар ажылдап турарынга колхозчу тараажылар кылыктанмас аргажок.

В. ДОРЖУ.

Ындыг таваарлаашкындан чайлаар

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели дүжүт ажаап алыышкынын деңнии оожум чорудып турар. Улаатайза 110 га тарааны август 20-ден ажаап эгелээн болза, сентябрь 17-ге чедир чүгле 30 ганы ажаап алганы чөгенчиг.

Ындыг янзылыг таваарлаашкын тараанын улуг чидириин болдурар болгаш харын чамдык кезии ажаап алдынмайн, хар аланга баары магат чок. Таваарлаар чоруктан чайлаан, темпини дүргедедирин ажылдың амгы байдалы негеп турар.

К. МӨГЕ.

Каа-Хемде картофель болгаш ногаалар ажаап алыышкыны болгаш дужаалгазы чорбайн турар

Колхозтар 340 га черге картофельди болгаш 63 га черге ногааларны тараан, чайгы ажаалдазын чорутканының хараазы-биле ол культуралар багай эвес үнген. Шөлдериниң ажыл-ишчилериниң күжениишкининге бойдустуң таарымчалыг байдалы база дөгүм болган.

Ынчалзажок районда картофель болгаш ногаалар ажаап алыры барык чорбайн турар. Чижээ, сентябрь 10-га чедир «Совет Тыва», «Тимелге», «Октябрь 14 чылы» болгаш чамдык өске-даа колхозтар чүгле 20 шаа гектар черниң картофелин база бүгү колхозтар 14 га черниң ногаазын ажаап алганнар. Картофельди болгаш ногааларны ажаап алырынче кичээнгей салбас чорук ам-даа үргүлчүлевишаан.

Картофель болгаш ногаалар ажаап алыры чүге чорбайн турарыл? Колхозтарның удуртукчулары олче кичээнгей салбайн, чедир үнелевейн турарында деп харылап болур. Районда барык колхоз бүрүзүнде картофель казар комбайннар бар. Ынчалзажок мынчага чедир оларның чаңгызы-даа ажылдап кирбээн, чамдыктары үрелик («Совет Тыва-да») болгулаан.

Картофель болгаш ногаалар ажаап алырынга колхозтар база багай белеткенненнер. Чижээ, «Совет Тыва», «Бурунгаар» болхозтарга эрткен чылын шыгжаар чер чогундан он-он тонна картофель доңуп калган, чамдык өске-даа колхозтарга ногаалар будалып калгылаан. Ынчалза-даа олар шыгжалда черин бо чылын немей тутпааннар.

Райпонуң белеткел конторазы бо чылын 500 тонна картофель болгаш ногаа аймаан белеткээр онаалдалыг. Ол организация база кандыг-даа белеткел чорутпаан. Чоокта чаа СЭКП райкомунуң бюрозу ооң директору эш Дашкевичиниң илеткелин дыннааш, тодаргай даалганы аңда берген. Ынчалзажок байдал мурнукузундан өскерилбээн. Белеткел конторазында 120 тонна картофельди урар чер мурнунда-ла турган, ол ам биеэги хевээр арткан. Ногаа аймаан дузаар савалар база белеткеттинмээн.

Үстүнде айыттынган, кичээнгей салбас чоруктан болган четпестерниң хараазы-биле районда картофель болгаш ногаа культураларының ажаап алыышкыны болгаш белеткели чорбайн турар. Дүжүт ажаап алыышкыны болгаш тараа белеткели-биле холбаштыр картофельди болгаш ногааларны дүрген ажаап алырынче база белеткээринче чогуур кичээнгейни салыр үе болган.

С. ТАМЗА,

«Шынның» корреспондентизи.

Шефчилериниң ажылын үнелээн

Кызыл хоорайның ажылчыннары, албан-хаакчылары ажыл шагындаа, соонда-даа график өзугаар Кызылдың тараа сайгарар төп базазынга ажылдап, тарааны ажаап савалаарынга дүн-хүн чок ажылдап турарлар.

Тараа сөөрткен янзы-бүрү маркаларлыг чүк машиналары областың кайы-даа районнарындан болгаш колхозтардан кәәп турар.

Бир шактың иштинде Барыын-Хемчик районнуң «Барлык» совхозундан сөөрткен суланы, Тандының «Тимелге» колхозундан кызыл-тасты, Каа-Хемниң «Совет Тыва» колхозундан чинге тарааны базага эккеп дужаалылар.

Тараа сөөрткен машиналар үзүк чок бол-ла келир. Ында ажылдап турар хоорайның шефчилери оларны улуг өөрүшкү-биле хүлээп ап, тарааны транспортерларның дузазы-биле складтарже савалап эгелээрлер, чамдыктары өл тарааны кургадыр машиналарга дүрген кургатқаш базала складтап турар. Ажыл дыка-ла хайнышкынныг.

Тыва областың ном үндүрер черинин коллективинин тараа складынга шефтээшкинин партия организациязындан болгаш профэвилел комитединден организастаан. Олар 32 тонна кызыл-тасты, 11 тонна суланы, 11 тонна чинге-тарааны тараа складынга үруп савалап бергеннер.

Тарааны чүк машиналарындан дүжүреринге кызымаккай күш-ажылын көргүзүп, мурнакчы болганнар хөй. Оларга, К. Сарыг, И. Кузнецов, К. Аракчаа, Ч. Хомушку олар хамааржыр.

Хөрөөженнериң бир звенозун К. Кузнецова баштаан, олар база-ла багай эвес ажылдаанвар. Үк звено тараа кургадыр машиналарның бункеринче тарааны чоокшуладыр эжип, тарааны машиналардан дүжүрүп турганнар.

Шефчилериниң ол кылган ажылын тараа сайгарар төп базаның бригадири И. Ашихмин үнелеп, өөрүп четиргенин илереткен.

База ол ышкаш радиокомитетиниң ажылдакчылары транспортерниң дузазы-биле чинге-тарааны кургадыр комбайнче шуудуп берип, эрестиг ажылдаанын демдеглээри чугула.

Шефчилер график өзугаар дараазында хүннерде база ажылдаарынга беленнер.

А. ТӨГҮТ-ООЛ.

Күш-ажылчы сорук кириишкин

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының өөлчет чок XXI съездизин чыыдырар дугайында СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң кежигүннери болгаш Чадаана МТС-тиң ында ажылдап турар механизаторлары бедик көдүрүүшкүн-биле утказаннар.

Көдээ ажыл-агый артелиниң Улуг-Хову участогунда дүжүт ажаап алыышкынында ажылдап турар ажыл-ишчилериниң митингизинге СЭКП Төп Комитединиң сентябрь 5-те болган Пленумунуң түңнелериниң дугайында дыңнадыгны колхозчулар болгаш механизаторлар дыңнаан, боттарынга хүлээлгелерни алган.

— 1959 чылдың эгезинде болур СЭКП-ниң XXI съездизи Төрээн чурттуң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинин чаа программазын ажылдап кылыр. Партияның XXI съездизинге күш-ажылчы чаа чедиишкиннер-биле ужуражыр төлээде, ажылының хүн онаалгазын ийи катап ажыр күүседип турган сезон дургузунда 500 гектар черниң тараазын эки шынарлыг ажаарын хүлээндим—деп, Ховалыг Тыртык-оол («С-4» комбайның башкарыкчызы) чугаалаан. Ол бодуң чоруур комбайнны эде таарыштырган, тарааны аңгылап ажаарын чорудуп, бо хүннерде 300 гектар-чыгыы тарааны кестирген.

Ол ышкаш комбайнерлер И. Иванищев, А. Пимонов, трактористер Н. Моңгуш, Попуңнаар олар партияның XXI съездизинге төлептиг ужуражыр талазы-биле эш Тыртык-оолдуң саналын детківишаан, ажыл онаалгаларын ийи катап ажыр күүседирин хүлээнгеннер. Колхозчу тараажылар болгаш механизаторлар күрүнеге тараа садар планын чедиишкинниг күүседип, тарааның ниити ажаап алыышкынын октябрь 1-ниң бетинде доозарын шиитпирлээннер.

Колхозтуң малчылары СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын база-ла сорук кириишкинниг утказаннар. Хойжу эш Д. Кызыл-оол митингиге мынча дээн:

— СЭКП-ниң өөлчет чок XXI съездизинин бадылаары ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң перспективтиг чеди чыл планы бистиң улуг Төрээн чурттувустуң кол экономиктиг сорулгазын шиитпирлээринче бүрүңгаар улуг базым болур. Чоннуң кижи бүрүзүнге онзаштыр продукция бүдүрер талазы-биле эң сайзырааңгай капиталистиг чурттарны быска хуусаада чедер болгаш эртер дугайында партияның салып турар сорулгазын чедиишкинниг боттандырарынга бодумнуң үлүг-хүүмну киирер дээш күжениишкинимни кошкатпас мен. Партияның XXI съездизинге белек кылдыр мал өстүрерин 125 хуу күүседип, хойнуң дүккүрүн улгаттырарын чедип алыр мен.

Малчылар, саанчылар малдың ажаалгазын улам-на өкижидип турган, ооң продуктулуун улам-на бедидерин ниитиниң малын чылыг болгаш тодуг кыштаглаашкын-биле хандырарын, малдың уксаазын сайзырадырын хүлээнгеннер.

М. СЕВЕН.

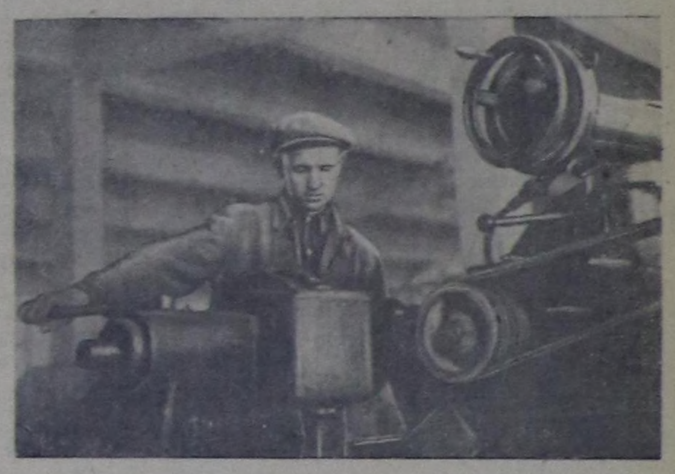

Кызылдың септелге заводунуң демир хоюглакчызы комсомолчу Леонид Чернышев өөлчет нормазын 120—130 хуу күүседип, өдүрүп үндүрүп турары продукциязының шынарын эки кылып турар.

Чурукта: Л. Чернышев бодунуң станогунда.

Фото **В. Лутковтуу.**

Бөлгүмнер ажылдап эгелээн

Кызыл-Мажалыкта ортумак школаның өөредилге кижизидилгелиг ажылын улам шынаржыдары-биле өнзы-бүрү бөлгүмнер тургустунган болгаш ажылдап эгелээннер. Школада шупту 18 бөлгүмнер бар. Оларның кол сорулгазы болза, программа өзугаар өөренир эртемнерден аңгыда, өөренікчи бүрүзүнүң мергежилин болгаш талантылыын улам бедидер.

Төөгүнүн, бойдустун, химияның, математиканың бөлгүмнери ол эртемге сонуургалдыг өөреникчилериниң идепкейин бедидер, политехизацияны улам калбартыр. Ылаңгыя бажың ажылының талазы-биле чаа солун эртемни киргени политехизацилга өөреникчилериниң сонуургалын хаара туткан. Ам тускай дерип каан мастерскаңда уруглар, ооллар даараныгланы, чазаныгланың кичээлдерин чорудуп турар. Тускай эртемниг аныяк башкы (чурукчу) эш Крылева даараныгланы уругларга кызымак өөредип турар. Үстүкү класстарның өөреникчилерин машина-техникага өөредириниң чугула хөрөөн аныяк башкы Погорелова чорудуп турар.

Ол ышкаш чурук тыртырарының, танцының, хол бөмбүүнүн, шыдырааның, гимнастиканың, юнаттарның, ырының бөлгүмнериниң өөреникчилериниң кичээлдерин дуржулгалыг башкылар: Кунгаалай, Жигулина, Пахомова, Салчак болгаш өскелердаа удуртуп турар. Олар недель саанда бир катап өөренирлер.

Кичээлдерин тус черниң ажылагый, культура тургузуушкуну-биле, областың амыдыралы-биле болбаштырып турган, тодаргай фактыларны ажыглаарын планда көрген.

С. САНДЮ.

Көдээ Советтиң организас-массалыг ажылы

Өвүр районнуң Дус-Даг көдээ Совединиң (даргазы эш Кончук) организас-массалыг ажылы өлөөн экижээн. Советтиң сессиялары Конституцияда айыттынган хуусааларынга доктаамал чыглып келген, оларга көдээ ажыл-агыйны шынгыы көдүрерінге хамаарышкан 9 болгаш культура-чырыдыышкын ажылдарының талазы-биле 7 айтырыгларны чугаалажып, тодаргай шиитпирлерни үндүргүлээн. Советтиң күүскомунуң хуралдарын айда доктаамал чыыдырып, амыдыралчы болгаш чугула айтырыгларны аңа шиитпирлеп келген. Үндүрген шиитпирлерни күүседиринче массаны сырый организастап турар.

Советтиң девискээринде «Торгалыг» колхоз районда улуг колхозтарның бирээзи, ооң ажыл-агыйының кол адыры — мал ажылы. Советтиң күүскому депутаттарны болгаш активчилерни колхоз бүдүрүлгезинин шиитпирлиг участоктарында быжыглап тургускан болгаш мал ажылын хөгжүдер талазы-биле чамдык боттуг хемчеглерни алган.

Ооң түңнелинде колхозтуң малының баш саны ниитизи-биле 42 муң четкен болгаш ылаңгыя хой ажылы сайзырап турар. Амгы үеде бүгү хойнуң 48 ажыг хуузу нарын дүктүг уксаа-биле экижиттинген. Хайнак хойлар бүрүзү чылда 3,5 кг чедир дүктү берип турар, а кадарчы эш Комбуй-оол бо чылын хайнак үш харлыг иттер бүрүзүнден 5 кг дүктү кыргып алган. Симменталь уксаа-биле экижиттинген саар инектер бүрүзү чылда 1200 килограммдан хөй сүттү берип турар.

Көдээ Советтиң күүскому ниитиниң малының чемнерин белеткээр талазы-биле айтырыгны бодунуң хуралынга чогуур үеэзинде чугаалаашкаш, тодаргай шиитпирни үндүрген, ол ажылга өлөөн хөй депутаттарны болгаш активчилерни быжыглап турган. Олар организакчы ажылдарны чоруткан. Ооң түңнелинде колхоз 7 муң тонна сиген белеткээр болгаш 1900 тонна силос салыр планын чедиишкинниг күүсеткел. Ол ышкаш колхозтуң ниитизи-биле 250 га тараа культуралары, 30 га мал чеми болгаш ногаа культуралары сентябрьның эгезинде ажаап алдынган.

Көдээ Совет колхозтуң баштаар чери-биле кады ниитиниң малының кыштаглаашкынын планнаан. Хойну 57, өшкүү 45, инекти 21 болгаш чылгыны 7 коданга кыштадыры ол планда көрдүнген. Бирээзинге-ле 250—300 баш шээр мал кирер 11 болгаш бодаг малдың 4 чаа кажаалары немей туттунган, ынчангаш колхозтуң малы чылыг кажаалар-биле бүрүн хандыртынган. Бо чылын малчыннар чурттаар 11 чаа бажыңнар ажыглалда кирип турар.

Эш Чамзырың бригадирлээн тулуг бригадазының кежигүннери бүгү колхозчуларны чылыг, чырык бажыңнарже шилчидер херекти боттандырар дээш мотаг-шылаг чок ажылдап турарлар. Оларның аразында көдээ Советтиң депутады эш Маадырбай, аныяк быззаңчы Дөпуноол ышкаш хүн нормазын 130—150 хуу чедир доктаамал күүседип турар мурнакчылар хөй.

Көдээ Советте Торгалыг болгаш Чаа-суур чеди чыл школалары чаа өөредилге чылын организастыг эгелээн, ийи школада колхозуларның уруглары бүрүү-биле хаара туттунган. Чоннуң ортузунда бижик өөредилгезинин 6 кезек черде тургустунган бөлгүмнериниң бижикти билбес болгаш биче билир өлөөн хөй кижилер доктаамал өөренип турарлар. Ийи клубтарның кышка удур септелгези доозулган, ишти көрүштүг кылдыр дериттинген. Оларда кино-чуруктарны доктаамал үндүрүп, шии, концерттер көргүзүглерин организастап турар.

Торгалыг суурда библиотека ажылы көскүзү-биле экижээн. Ында 2500 ажыг ном фондузу тургустунган, ооң эргелекчизи эш Тас миссалыг ажылды калбартып турган, номчукчуларның саны 340 ажыг кижи чедир көвүдеткен.

Суурда эмнелге черинин ажылынга көдээ Советтиң күүскому хүн бүрүнүң кичээнгейин салып турар. Ол чер кышка удур белеткелин доосхаа болгаш арыг-шевер талазы-биле эки тургустунган.

Көдээ Советтиң күүскому садыг ажылын эки удуртуп турарындан Торгалыг магазини (эргелекчизи эш Кошкар-оол) болгаш ында белеткел пунктузу (эргелекчизи эш Байыслаң) 7 айларның бараан саарылгазының болгаш садып алышкынының планнарын ажыр күүседкеннер.

Күрүнеиин планныг онаалгаларын күүседир талазы-биле көдээ Совет чамдык чедиишкиннерни чедип алган. Чижээ, өөт садып алырының планы 100, саржагны—109 болгаш дүктүү—101 хуу күүсеттинген. Советтиң күүскому чондан хавырар бүгү үндүрүглерни чыыдырарының планнарын күүсеткен, ылаңгыя бөгөнөалда үндүрүүнүн кирген 600 муң ажыг рубль түнүг акша-хөреңгини суур чаагайжыдыытазынга болгаш өске-даа сорулгаларга чөп ажыглаан.

Үстүнде чедиишкиннер-биле кады Советтиң күүскомунуң ажылында дарый узуткан аңа чогуур улуг четпестер база бар. Бо чылдың дургузунда Советтиң 13 депутаттары боттарының ажыл-чорудулгазының талазы-биле сонгукчуларынга отчёттарын кылып бербээннер. Советтиң сессияларының, күүском хуралдарының үндүрген шиитпирлериниң хөй кезиинин күүседези хынаттынмайн турар. Советтиң даргазы эш Кончук түс-түс кижилер-биле ажылдың методунга эки мергежирейн, чон-биле эптиг-эолдек ажылдаарының орнунга, оларны чүгле дужаап, албадар практиканы колдадып турарының фактылары бар.

Бо ышкаш өске-даа илерээн четпестерни чайладып, ылаңгыя депутаттар, доктаамал комиссиялар-биле ажылды чогуур деңнелинге эде тургузуп турган, Советтиң организас-массалыг ажылын экижидип, колхоз бүдүрүлгезинге ооң удуртулгазы улам-на чоокшуладыры чугула.

Т. ДАМБАЖЫН.

Америк монополияларның болгаш иштики чөрүлдээлерниң аспаанда

Нацияларның эп каттыштырылгазы деп ам адаттының турар Британ империязының чурттарының садыг, экономика айтырыгларының талазы-биле конференциязы Монреалга (Канада) сентябрьда ажыттынар деп турар. Доктаамал чыглымышкыны дайын сөөлүндеги чылдарда чаңчыккан болушкун апрган эолчеглиг империя конференциязы болбушаан, Монреал конференциязы өлүмүн хөй онзагай чүүдүрлиг боп турар. Оон чыглымышкынының кол чылдагааны болза, империяны бүрүн бууразшкындан Англияның камгалап алыр дээн чүткүлү болур. ол бууразшкынының айылы-биле Эп каттыштырылга чурттарынче америк монополияларының күштүг шуургуушкуну болгаш иштики чөрүлдээлериниң аажок чидигленишкини кыжаныр турар.

Англияны ийлги чергеже АКШ-тың ядын турарының тодаргай чижектерин Канададан болгаш Австралиядан база көрүп болур. Чаргыс чүс чыл мурнунда Канадада даштыкының капитал салышкынынарының 85 хуузу Англияга, а чүгле 14 хуузу — Каттышкан Штаттарга хамааржып турган. Ам байдал үндезини-биле өскерилген: 1956 чылда англи салышкынныларының бот дедизин 14 хуу чедир кызыырган, а американыны — 76 хуу чедир көдүрүлген. Каттышкан Штаттарының эң улуг монополиялары Канаданың үлетүрүнүң элгөн хөй эң чугула адырларында тергиидекчи байдалды өөлеп турар. «Нью-Йорк таймс» солунуң сан-медээлери-биле алырга Канаданың үлетүрүнде салдынган бүгү капиталдың 43 хуузу америк монополияларының улуг-хуузунга хамааржыр. Австралияда база-ла ындыг байдал көстүп турар.

Делегейниң ийиги дайынынга чедир Австралияда англи капитал салышкынныары 2.095 миллион доллар болбушаан, хемчээлиниң талазы-биле американыныдан 21 катап ажыр турган. Ынчалзажок дайын үезинде Англия Австралияда бодунуң активтериниң чартыын садыгларлар ужурга таварышкан, а дайын сөөлүндеги үеде бодунуң салышкынныларының үүгле дайын мурнунда турган деңнелии катап тургузуп ап шыдаан. Англи империализминиң кошкаанын ажылап алган, Каттышкан Штаттар Австралияда бодунуң саңлдарының кавызын дыка калбарткан. Америк компаниялларының капитал салышкынныары 1956 чылда 600 миллион доллар чедир өскен (дайын мурнунда 100 миллион доллар турган). «Файнэншл таймс» деп англи солунуң саналы-биле алырга, 1954—55 чылларда Австралияда бүгү-ле чаа капитал салышкынныларының 40 хуузу Каттышкан Штаттарның улуг-хуузунга онзажыр турган. Австралияда америк капиталдың кирер кол кавылары болза, үлетүрүнүң автомобиль, электротехника, машина тудуушкун, нефть болбазырадыр болгаш химия дээн ышкаш кол-кол адырлары болур.

Империяның чурттарына америк капиталдың саңлдарының өзүлдези болгаш иштики рынокторга Англияның шаандагы монополдуг байдалын Каттышкан Штаттарның суларадыр коыкаткан чоруу болза бүгү-ле чурттарының дыка божаңнаан туруштарын камгалаарының чаа оруктарын болгаш аргаларын дилээринче англи чагырыкчы бөлүктерин албадап тургар. Оон ангыла, «Файнэншл таймс» солунуң онзалап демдеглээнин ёзугаар алырга, англи чазак-даа, империяның чурттарының чазактарында «үлетүр бүдүрүлгезиниң уламна нептерен турар кудулаашкынынга аажок дүвүрен турар». Ол бүгү, а база тоарымчалыг байдаллар ёзугаар Европага хостуг садыг эмзизин тургузар талазы-биле англи дипломатиялың таварышкан бергедээшкиннери болза, Каттышкан Штаттарга болгаш Барымын Европага тургустунар деп турар иштики рынокка чөрүштүр сырый каттышкан чаа империя блогун организастаар төлээде ам болур деп турар Монреал конференциязын ажыглаарының хөй санныг планнарын хөделигже өскүдүп үндүрген. Оон-биле холбаштыр «Санди экспресс» солунуң бижээни болза, англи чазак Монреал конференциязын «Нацияларның эп каттыштырылгазын делегейде эң-не күчүлүг садыг блогу болдуруп алырыче угланган турар чаа политиканы боттандырарда тепкиш кылды» ажыглакеан турар.

Империяны быжыглаарының болгаш оон иштики садыын калбартырының планнарын идип үндүрбүшаан, англи чагырыкчы бөлүктер Нацияларның эп каттыштырылгазында АКШ-тың монополияларының экспансиязынан күштүү-биле качыгдап турар чурттарның америкага үлүр хөөнериниң өзүлдезин ажыглаар деп көрдеп турар. Чижээ, Канаданың кызыл-тас болгаш өскеда бараанныр садыгларын кошкадып үзе кирбишаан, америк чазак көдээ ажыл-агый продукциязының артыкшылыг кезээниң өртек-үнелин чигеткеш, Канадада сайгарып турар чорукка хөөн чокталышкын сөөлгү үеде удаа-дараа илереп турар апарган. Ол практиканың шыңгызы-биле удурланганын, ылаңгыя «Юнайтед Стейтс ньюс энд Уорлд рипорт» сеткүүлге харызынга Канаданың премьер-министри Диффенбейкер илереткен. Кызыл-тасты Каттышкан Штаттарның харык чок өртек-биле садыглап турар чоруу «Канаданың экспорт садыының үндезинин тура тыртып турар» дээрзин онзалап демдеглээш, Диффенбейкер «ак болгаш кара коргулчуну импортталарынга Каттышкан Штаттарның тургускан кызыгаарлаашкынын канада-америк садыгга хоралыг саңлдарны чедирер» деп база демдеглээн.

Каттышкан Штаттарның даштыкыда экономиктиг экспансиязынан Нацияларның эп каттыштырылгазының өске чурттары база качыгдап турар. Чижээ, чоокта чаа «Острелиэн файнэншл ньюс» деп австралиа солунуң бижээни болза, «хөвенниң артыкшылыг кезээн американнарның харык чок өртекке садыглап турарындан Пакистанның садыыга таваржып турар когаралга боттарының хөөн чокталганының дугайын пакистаннар кымдан-даа чажырбайн көглен турарлар. Шак ындыг когаралды американнар өске-даа хөй-хөй чурттарга, оон иштинде Австралиниң болгаш Канаданың кызыл-тасын сайгарарынга чедирип турарлар». Каттышкан Штаттарның бүгү-ле хөделишкиннери «бараан рынокторын сегиделинче эвес, харын кошкадырынче угланган» деп солун онзалап демдеглеп турар.

Америк монополияларга удур демниг кады хөделиринге Англиядаа, Эп каттыштырылга чурттарының-даа иштики сонуургалдыг чоруу суларап, үгдереп турар империяны бодун долгандыр сырый каттыштырарының англи планнарын боттандырарда шынап-ла таарымчалыг чаагай үндезинни тургуску дег кылдыр сагындырар-дыр. Ынчаныже, херек кырында, ол сорулганың шиитпирлеттинери кончуг ырак боп турар. Мурнуку империя конференцияларының дуржулгазының көргүскени-биле ап көөрге, оларның киржикчилери империяның иштинде, хамыктың мурнунда Англия биле Эп каттыштырылгазының өске чурттарының аразында чөрүлдээлериниң аажок чидигленгениниң ужурунда тодаргай айтырыглар талазы-биле кандыг-даа шиитпир хүлээл алдынмас боор чүве болгай. Ол чөрүлдээлериниң үндезининде турып турар үүл болза, Эп каттыштырылгазының составында турар чорук өске кежигүн-чурттарга Англиядан эвээш ажык берип турарының байдалы-дыр.

Англияга Британ империязы мынчага чедир-ле капитал сайгарарының кол кавы-девискээри боп келген. Англияның даштыкыда бүгү капитал салышкынныларының дөрттүү үш кезии Эп каттыштырылга чурттарында мөөнеттинген. Ол чурттар болза, саарылганың эң ажыктыг рынноктары болгаш чигэттиң эң чугула хевирлериниң үнер дөстери база боп турар. Колониялардан кирер сөөркен чиг-этти болгаш аъш-чемни туда өртек-биле төлевезиниң болдунар аргазы Англияга онза ужур-дузалыг боп турар. Ап турар бараанныларының чогуур өртек-үнезин тускай саннарга стерлинг фунтулары-биле төлээр өре кылдыр дацылап биживишаан, Англия оон-биле колониялардың акпахөрөңгизин оларның хөгжүлдезинге ажык чок, а бодунуң экономиктиг хөгжүлдезинге ажыктыг кылдыр хереглээр аргалыг боп турар. Үүгле дайын сөөлүндеги 12 чылдарның дургузунда Англияның колониларга бээр стерлинг өрезиниң хемчээли 900 миллион стерлингилер фунтузу немей өскен. 1957 чылдың төнчүлүнде колониялардың стерлинг санажылгаларында нинти өре 1.300 миллион стерлингилер фунтузу боп турган.

Доминионнарны ап көөрге, оларбиле Англияның аразын эптерештирип турар маргылдаалыг үүл болза, империя преференцияларының дугайында (Англияның үндүр сөөргүп турар бараанларынга ажыктыг өртектер тарифтериниң дугайында) айтырыг боп турар, амгы күштүг боп турар система Эп каттыштырылганың кежигүну-чурттардан оларга бодаарга хөй ажык-кончаланы алыр арганы Англияның садыынга берип турар төлээде, ол айтырыгны долгандыр демисел үр үениң иштинде чөрүттүнүп турар.

Үр болгаш кадыг-дошкун демиселдиң түңнелинде Австралия эрткен чылын империя преференцияларын эде көөр чорукту чедип алган. Ындыг эде көргүшкүнүү Эп каттыштырылгазының өске чурттары базала чедип алыр дээш чүткүлүп турар. Ол айтырыгга хамаарыштыр тускай медеглелди чоокта чаа Малайяның садыг министри Тан Сью Син кылган. Бир эвес Англияга артык ажыктыг тарифтерни дүжүрүп каар чүве болза, Малайя Федерациязы чылда-ла 25 миллион малайя доллары камналганы чедип алган турар ийик деп ол медеглээн.

Англия биле доминионнар аразында улуг туткулажыышкыннар Англияның чаңчыл болган үндүр сөөртүлгезиниң үндезини боп турар кылыгларны бүдүрер үлетүр адырларын доминионнарның хөгжүдер дээн чүткүлдеранден база боп турар. Үлетүрүнүң аныяк адырларын англи конкуренциядан камгалап алыр сорулга-биле ол бараанныларга белик каайлыларны Эп каттыштырылга чурттарының тургузуп алганынга англи хөрөнгитеннер дыка хөөн чокталып турарлар. Бо чылдың июнь айда, дүк бүдүштүг англи шестерге каайлыны чылда 12 миллион стерлингилер фунтузу чедир бедиткенде, Англияның «Обсервер» солуну мынчаар бижээн: «Канаданың, Австралияның болгаш Эп каттыштырылгазының өске-даа чурттарының кол сорулгазы конкуренциялап шыдаар-шыдавазындан хаарылга чокка, ажылдап болбаазырадыр үлетүрүнүң хөгжүлдезин моонгактарга хемчеглери-биле деткипри боп турган дээрзин нинти садыг дугуржулгазынга үндезиннин турып болуру чегей-ле боор».

Англия биле Эп каттыштырылгазының өске чурттарының аразында туткулажыышкынның күштелишкини чиг-эттиң өртектериниң кудулаанындан болгаш чиг-эт рынноктарының доктаамал эвес чоруундан база болган. Англи чагырыкчы бөлүктерни ол айтырыг хахыктың мурнунда англи үндүр сөөртүлгеге ооң саңлдарлының утказы-биле дүвүредип турар. Чижээ, лордгар палатазынга чүве чугаалап тургаш, Нацияларның Эп каттыштырылга херектериниң англи министри Хьюмнуң медеглээни болза, «Монреал конференциязы америк экономиктың чиг-эт бүдүрүп турар чурттарга үржүктүг кудулаашкынының байдалынга болып эртер». Англияның байдалы «чартык чыл мурнунда турганындан өскерилген, чагыглар дептерлери ынчангызындаазы дег долу эвес апарган» деп, ол онзалап демдеглээн. Ол байдалдар турда Монреал конференциязынче уткуй барбышаан, Англия, хамыктың мурнунда, бодунуң үндүр сөөртүлгезин деткип кадагалаарда чүү кылза чогуурул дээр дугайын бодап, ооң кадында Эп каттыштырылгазының өске чурттарының чиг-этке өртектерни сегиделинде тодаргай хемчегларни алыр деп негелделерин тоомчага албайн турар. Ол байдал британ империязының өске чурттарының талазындан шыңгыы шүүмчүлээшкинни өскүдүп турар. Чижээ, Австралияның «Острелиэн файнэншл ньюс» солунуның айтып турары болза, ол байдалдар турда «Эп каттыштырылга чурттарының экономиктиг политика талазынга улам сырый кады ажылдажылгазын тургузарының» англи планы үре-түңнел чок артар.

Монреал конференциязынга сырый каттышкан экономиктиг блокту тургузуп алыр деп англи чазактың ынаныжының боттуг эвес чоруу болза, Эп каттыштырылга чурттарынга херектиг тускай банкыны тургузар дугайында премьер-министр Макмилланның идеязын хөөн чок көрген чоруктан безин хереченнеттинин турар. Ол идеяны боттандырарының чери кылдыр премьер-министр Торонтону (Канада) шилип алган. Аваа апрельдиң төнчүзүнде «Телеграмм» солунуң эзи-биле чугаазынга Макмиллан Нацияларның Эп каттыштырылгазының тускай банкызын тургузар дугайында айтырыгны Монреал конференциязы чугаалашса чогуур ийик деп каксы айыткан.

Монреал конференциязынга көөр айтырыгларны парлалгада чугаалажып турары болза, нацияларның Эп каттыштырылгазын быжыглаарын күзээш, Англия бодунуң мурнунга кайы хире берге сорулганы салып алганын көргүзүп турар. Америк монополияларының аспаанда так чыпшыр кыстырган, иштики чөрүлдээлерге туттуруп читтирген Британ империязы Англияның контролюнун алаандан улам-на дүрген болгаш ханызы-биле уштунуп үнүп турар.

Г. ШИШКИН.

КУР-нуң девискээринден АКШ бодунуң шериглерин үндүрер ужурлуг

(Эйзенхауэрге Н. С. Хрущевтуң чагаазының дугайында кыдат парлалганың бижип турары)

ПЕКИН. (СЭТА). АКШ-тың Президентизи Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң чагаазын Кыдат Улус Республиканың бүгү төп солуннары сентябрь 21-де бирги арминарында кончуг улуг эгелерниң адаанда парлаан.

«Тайваньдан америк шериглерни үндүрбээнде Ыраккы Чөөн чүкче быжыг тайбың турун шыдавас» деп «Женьминь жибао» солунуң эгезинде парлап турар. Кыдатче халдаашкын Совет Эвилелинче халдааны ол болур дээрзин АКШ-тың Президентизи Эйзенхауэрге бодунуң чагаазынга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев база дагын онзалап демдеглээн» деп «Гунжэнь жибао», «Дагун бао» болгаш өске-даа төп солуннар удат эгелеринде бижип турар.

Эйзенхауэрге Н. С. Хрущевтуң чагаазын тайылбырлавышаан, «Женьминь жибао» солуннуң мурнуку чүүлүнде демдеглеп турары болза, АКШ-тың Тайвань районунда күштелип турар дайынызырак чөнгээлери-биле холбаштыр турун көрбээн дүшкүүрлүг байдал тургустунган болгаш ол дүшкүүрлүг байдалды чымчадырының карачаңгыс аргазы болза Тайваньдан бүгү америк шериглерни саат чок үндүрери болур. Тургустунган байдал дээш бүгү бууу АКШ-ка чүмү-биле оноажыр деп ол солун онзалап демдеглээн. Кыдат бодунуң шериглерин өскелериниң девискээрлерин эжелеп алырынче чоруттаан, АКШ-тыы болуп турар ортулуктарны эжелеп албаан, ооң айыыл чок чоруунга кыжанмаан. Харын АКШ делегейниң ийиги дайынының соонда бодунуң чепсектиг күштерин эң хөйнү мөөнээр чорукту Кыдаттың ортулуктарының эриктеринге кылган, харын АКШ Кыдатка удур дайынызырак хөй чөнгээлерни организастап турар. Кыдат чазак болгаш кыдат улус тайбыңга изиг ынакшылдыг дээрзин ол солун онзалап демдеглээн. Кыдаттың болгаш АКШ-тың аразында маргылдааны чугаалажыышкыннарның аргазыбиле шиитпирлээринге харын кыдат чазак база дагын чөпшээрешкен болган.

Ынчаарга АКШ болза Варшавада дагын эгелээн кыдат-америк чугаалажыышкыннарны бодунуң агрессиязын чаап чажырарынга, Кыдат Улус Республиканга удур дайынызырак чөнгээлерин калбартырынга ажылап турар. АКШ бистиң-биле дайынны азы бистиң бот эргевисти хүндүлээр чорукту шилип алыр ужурлуг, өске шилиишкин чок деп бо солун онзалап демдеглээн.

Тайваньны болгаш эрик кавызының ортулуктарын хостаар деп кыдат улустуң тура-соруу чайгылыш чок деп «Дагун бао» солун мурнуку үүлүнде бижип турар. Ынчангаш ол күзел-чүткүлү чайгылдырыкы дег ындыг күштер чок. Совет Эвилели баштаан күүлүг социалистиг лагерь, тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустар болгаш күрүнелер Кыдат-биле кады чоруп турар.

Кыдаттың иштики херектерин холгаарлаар чоруун АКШ кезээ шагда соксаткан турары эргежок чугула дээрзин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы бүгү тодазыбиле онзалап демдеглээн деп бо солун бижээн.

Тайвань өөжүнүң районунда дүшкүүрлүг байдалды узуткаарының оруктарын Хрущевтуң чагаазында. КНО-нуң Кол Ассамблеязының XIII сессиязында совет төлээлериниң баштыңының чугаазында кедергей тода айыткан.

Дайын кыжаныышкыны-биле кыдат улусту коргудуп турар-дыр бис деп АКШ хей-ле бодап турар-дыр. Кыдат улус бодунуң чериниң адыын ооу хирезин-даа дүжүп бербес. Тайваньдан америк шериглерни үндүрери харын бо районда дүшкүүрлүг чорукту узуткаар.

Чаа кыдат университет ажыттынган

ПЕКИН. (СЭТА). Эртем ажылдакчыларының кадрларын белеткээр эртем-техниктиг кыдат университет сентябрь 20-де ажыттынган.

Пекиниң кыдыында ол чаа дээди өөредилге чериде 1600 студентилерни хүлээп алган, оларның 70 хуузу ажылчыннарның болгаш тараачыннарның база революсчу ажылдакчыларның ажы-төлдери болуп турар. Университетте киргеннер шупту ортумак школаларны доосканнар болуп турар.

Кыдаттың Эртемденнер академиязының президентизи Го Мо-жоону университеттиң ректорунга томуйлаан. Университетте 13 факультеттер тургустунган, оларның аразында ядролуг физиканың болгаш ядролуг техниканың, техниктиг физиканың, химия физиказының, радиоэлектрониканың болгаш өскелериндаа факультеттери бар.

Алжир Республиканың түр чазааның премьер-министриниң оралакчызы Белькасемниң медеглели

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжир Республиканың түр чазааның премьер-министриниң оралакчызы болгаш камгалал министри Белькасемниң «Аль-Амаль» дээр туниг солунга сентябрь 20-де кылган медеглелин «Юманите-Деманш» солун парлаан.

«Баштайгы базым кылдыр бистиң чазак чугаалажыышкыннарны эгелээрин Франциядан негээр деп ол медеглээн.

Бир эвес Франция дедирленир болза, политика болгаш шериг талазынга демиселди үргүлчүлээр бис. Бистер дайынны дайынныңнүүрү дээш эвес, харын хамаарышпас чорук болгаш тайбың дээш, алжир улустуң аас кежин болгаш чечектелишкини дээш чорудуп турар бис».

Алжир улус референдумну хөрекке албайн турар болгаш ону шыныыг кылдыр көрбейн турар дээрзин онзалап демдеглээш, Крим Белькасемниң медеглээни болза, Алжирни хостаарының национал фронтузу «француз хей-ниитини оттурар болгаш алжир айтырыгны шыңгыы угаалылап бодаар кылдыр ону албадаар сорулга-биле Франциядан ийиги фронтуну ажыдарын шиитпирлээн». «Бистиң сорулгавыс үүл дээрге, бистиң амгы үеге чедир кылып келген хемчегларивистиң хереченнеттинин турары ышкаш, француз улуска эвес, харын француз экономикага согуушкун таварыштырары» болуп турар деп ол онзалап демдеглээн.

Делегейниң Измирде 27-ги ярмарказы хагдынган

ИЗМИР. (СЭТА). Делегейниң Измирде 27-ги ярмарказы сентябрь 20-де хагдынган. Ярмарканың бүгү үезиниң дургузунда совет павильон хөй санныг көрүкчүлерниң, үлетүр болгаш садыг бөлүктериниң төлөлекчилериниң кичээнгейиниң төвүнге турган.

Совет Эвилелиниң бүгү павильонунга бүдүн чартык миллион хире кижи чораан. Совет павильонта чораан кижилерниң аразында күрүне министри Абдуллах Акер, Измирниң губернатору Кемаль Халимли болгаш хоорайның даргазы Фарук Туниджа, а ол ышкаш Турцияда дипломаттыг төлөө черлериниң баштыңнары бар.

Совет павильонда делгеттинген үлетүрүнүң эң чаа дериг-херекселериниң хевирлерин садыг үлетүр бөлүктериниң төлөлекчилери дыка сонуургап көрген.

Баштайгы ийи совет эдеринчилериниң макеттерин көрүкчүлер кайгамчык магадап сонуургаан.

Ярмарканың үезинде павильонунуң делгеттинген үүлдериниң 400 мүн доллар түңнүү бараанныларын саткан.

Алжирде тулчуушкуннар

ПАРИЖ. (СЭТА). Француз шериглериниң болгаш алжир национал-хосталга армиязының отрядтарының аразында Алжирде хан төгүүшкүнүг тулчуушкуннар соксавайн турар. Франс Пресс агентилелиниң дыңнадыгларын ёзугаар алырга, Тьерниң (Алжир департамент) болгаш Бон хоорайның (Константина департамент) районнарынга сентябрь 21-де күштүг тулчуушкуннар болган. Француз шериглериниң дайын чорудулгаларын хыдыкчы болгаш бомбалаар ужар-чүүл деткээн.

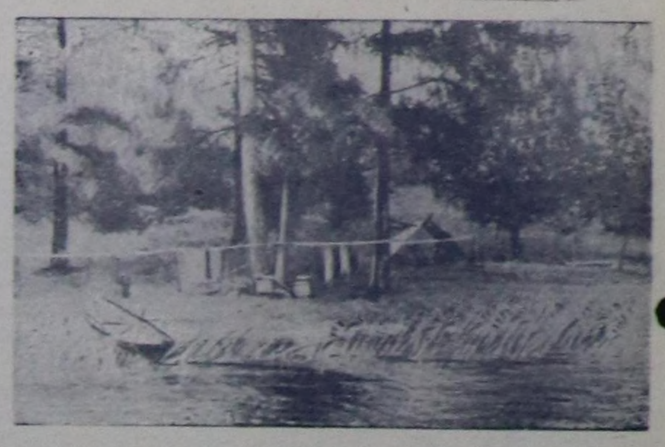

Чурукта: Азас хөлде балыкчыларының турлаа.

Фото В. Антоновтуу.

ШУПТУЗУНГА УДУР

КИНО

«Чехословакияның күрүне фильминиң» студиязының үндүргечи «Ян Гус» база «Ян Жижка» деп өөнүг киноларны мооң мурнунда экраннарга көрүкчүлер улуг сонуургал-биле көргеннер. Чехословакия улустуң 14—15 векторде чурттуң феодалдарынга болгаш даштыкы эжелекчилерге удур хосталга, аскежик дээш кыптыгын турган төөгүлүг шимчээшкинин көрүкчүлер ол кинолардан көрүп, ол үеде чонуң хосталга дээш демиселинин организастыг чоруун бо хүннерде кино студияның эки ойнаанын улуу-биле үнелээн.

Ооң үшкү сериязы «Шуптузунга удур» деп кино болза гусит шимчээшкининиң маадырлыг, диини баштынчызы Ян Жижканың удуртулгазы-биле тараачыннардан тургустунган таборитер бөлүктериниң кайгамчыктыг быжыглаашкыннарын болгаш оларның дайынга удур чаныш-сыныш чок чадгыс эптиг демиселин көргүскен.

...Ийи чадаг кижи эзерлиг аъттар мунгулаан ийи кижилериниң аъттарын чедип алган бараан болуп чорууру экранга көстүп кээр. Ол болза, Лоуновицкий деп черниң хүрөө дүжүмеди уруун эдертип алган, Гвоздна деп черже бар чыдар. Олар орук ара бар чыдырда таборитти чыглып, хөделип чоруп турары көстүр. Оларның ырак бараанын көргеш демги дүжүмет: «бо кончуг гуситтериниң уржуундан хамык чон хөделип турун берген» деп көөр хөөн чогу-биле кыжаныр турза-даа, олар чоокшулаваанда-ла деле бээр. Аът чедип чораанныны бирээзи чыдып калгаш демги келген чон-биле каттыжып алгаш чоруй баар.

Бүлүн-бүдүн хоорай, суурлар таборитте каттыжып, улуг күштүг мөөнеттинин турарын кинода тодаргай көргүскен. Орук чораан дүжүмет Гвоздната кээп, аймактың улуг кижизиниң бажыңынга доктаар. Чон шын орукту шилип тыпкан-дыр дээрзинге оларның доктаараны бажыңның ээзи Птибор ханызы-биле бүзүрөөн. Ынчангаш ооңуунга дүжүметтиң келгениниге таарымчалыг турар болгаш оларны чондан чажырыш үдеп чорудуптар.

Чонга бүзүревестиң аргазы чок, ында чаш уруун туткан, өлөдилерин четкен иелер болгаш кыргаан чөнүктерге чедир дайынга удур үениң ынчаардагы байдалынче чепсек хереклерин туткан, мөөнү-биле чоруп турар. Птибориуң уруу Здена адазының чөпшээрелин безин маанавайн таборитте каттыжып алгаш, чоруй баар.

Ынчан Чехословакияны эжелеп турган немецтер гуситтерге удур каш удаа шажынчы походтарны чорудуп турганын төөгү биске чугаалап турар болгай. Бо кинода эжелекчи немецтериниң таборитти ужурдурум чогу-биле аажылап, улуг тамы казын алгаш бичии чаш уруглуг хереженнер-даа хамаан чок оларны диритте-ле сүрүп киирип турарын көргүскен.

Ол аразында кайы-даа талада чок чайгылчак шажынчылар Ян Быдлинский, Петр Каниш олар Зденаны чон-биле кады демиселче барбас кылдыр көгүдүп аптарлар. Олар «Ынакшылдың хостуг болуру» деп шажынчы суртаалды чон ортузунга нептередип турган дыка хөй кижилерни төөредип турарлар. Харылзажын келгениниң уламнадан Здена Каништиң кадайы болу бээр. Боттарының кылганы улуг частырым Здена биле Каниш чүүн-даа халу эрткенде билиген болгаш хей черге өлүрлер.

Бо кинода Ян Жижкага баштаткан таборитте бөлүктериниң дайынныларга удур чайыннанчак чедишкиннерин көрүкчүлер улуг күзел хамыышкынныг көөрү чугаажок.

С. МОНГУШ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Өшкү суду

Өшкүнү эки ажаап семиртирге ооң суду инек судуңден барык ылгалбас. Ол суттүң тускай чыттыг болгаш амданныг болур чоруу инекке бодаарга өшкүнүң дыка хей янзы-бүрү өт-сигеннерни чип өттөары-биле тайылбыраттынар. Өшкү чиир чамдык сигеннерде тускай амдан болгаш чыт бар. Инектин-биле бир дөмей өшкү судуңден саржагны, творогту, таракты болгаш өске-даа продуктуларны белеткеп болур.

Өшкү судунуң химиктиг составы инектинге дөмейлежир, ооң үүгле үзү болгаш фосфор, калий дустары элгөн хей. Кандыг-даа малдың, ооң иштинде өшкүнүң судунде үнелиг үүл болза, нарын белок—казеин болур, ында амыдыралга чугула бүгү-ле аминокислоталар бар. Өшкү судунде казеин 3 хире хуу чоруур. Инек судунуң казеиннеге бодаарга организмге ол эки шиигээр.

Өшкү судунуң борбак үсчүгештериниң хемчээли бичии-бичии болур, ынчангаш ооң хоюу эвээш дурнугар, ынчалза-даа ол сүттүң үзү организмге эки сиңер. Өшкү судуң творог кылырга ооң борбак бүдүмелериниң хемчээли бичии-бичии болгулаар. Кижиниң организминге ооң шиигээринге ол чорук база дузалыг.

Ол бүгү шынарлары-биле өшкү суду аарыг кижилерге кончуг дузалыг. Ранитген аразан урулларга өшкү судун база-ла сүмелеп турар, чүге дизе, ында фосфор, чугай дустары хей.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДАН

деп кинону көрүнер.

РЕДАКЦИНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ; редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация кылдызының 3—88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, чагаа кылдызының база бухгалтериянның 3—65.

ТС—01065.

Культура өргелелиниң типографиязы.